

Izobraževalna in poklicna spolna segregacija v skrbstvenem sektorju

Boys in care: nacionalno poročilo – Slovenija

Majda Hrženjak, Živa Humer in Mojca Frelih

Ljubljana, Mirovni inštitut, 2017

Kazalo

1. Uvod.....	3
2. Oris stanja na področju enakosti spolov.....	3
3. Sistem poklicnega svetovanja.....	8
4. Podatki o poklicni in izobraževalni segregaciji	11
Dostopni podatki – izobraževanje	14
Dostopni podatki - zaposlitve.....	16
5. Analiza gradiva o poklicni orientaciji.....	17
Knjižica Dan za punce.....	18
Moja izbira – Spletni servis za poklicno izobraževanje.....	23
Oskrbovalec in negovalec na domu.....	23
Vzgojitelj predšolskih otrok	25
Priročnik Poklicna orientacije v 7. in 8. razredu osnovne šole. Priročnik za strokovne delavce...	27
Projekt Tkalnica poklicev za fante = punce.....	30
DVD Moja soseska	31
Spletna stran zasebnega podjetja www.otroci.org – primer učnega lista o poklicih.....	33
Ključne ugotovitve in priporočila	35
6. Obstoječe nacionalne študije o moških v skrbstvenih poklicih	36
7. Zaključek	38
8. Viri	41

Besedilo ni lektorirano.

1. Uvod

Na področju položaja žensk ima Slovenija v primerjavi z drugimi državami Evropske Unije (EU) nekaj pozitivnih pridobitev iz obdobja socializma, ki so se v politično-ekonomski tranziciji v 90-ih letih ohranile, ključne zasluge za njihovo ohranitev pa sta imela feministično gibanje in civilna družba: univerzalno, javno in kvalitetno mrežo otroških vrtcev in osnovnih šol ter ustrezno shemo starševskih dopustov in finančnih nadomestil ob rojstvu otroka; to omogoča ženskam, da se v visokem deležu in za polni delovni čas vključujejo na trg dela; plačna razlika je najnižja v EU; pravica do svobodnega odločanja o rojstvu otroka je zapisna v ustavo, torej sta splav in kontracepcija legalna in vključena v sistem zdravstvenega zavarovanja. V obdobju ekonomske krize, ki je nastopila l. 2008, pa se je močno okrepila neoliberalna politika, ki usmerja aktualno 'ekonomizacijo' socialne države, kar ogroža v preteklosti dosežene pridobitve na področju enakosti žensk. Aktualne spremembe se nanašajo predvsem na individualizacijo tveganj revščine, ki so ji ženske bolj izpostavljene kot moški, omejevanje delavskih pravic, spremembe pokojninskega sistema, ki ukinjajo pozitivne ukrepe za ženske, zmanjševanje podpor družinam z otroki, neukrepanje na področju staranja prebivalstva, varčevanje v zdravstvu, ipd. Vključevanje žensk v procese odločanja v politiki in gospodarstvu se v kvantitativnem smislu povečuje, vendar večji delež žensk na vodstvenih položajih ne prinaša vsebinskih sprememb v strategijah in politikah. Kljub močni in dolgoletni tradiciji enakopravnega vključevanja žensk na trg dela ostajajo horizontalna poklicna, sektorska in izobraževalna segregacija trga dela, zlasti v skrbstvenih poklicih, med najvišjimi v EU in se ne zmanjšujejo.

V tem poročilu bomo izhajajoč iz sekundarnih virov (raziskovalnih poročil in vladnih dokumentov), obstoječih nacionalnih statističnih baz in z lastnimi poizvedbami pridobljenih statističnih podatkov najprej predstavili stanje na področju enakosti spolov (po dimenzijah trga dela, skrbstvenega dela v družini in odločanja) ter stanje na področju horizontalne poklicne, sektorske in izobraževalne segregacije. V nadaljevanju bomo predstavili sistem poklicnega svetovanja za otroke in obstoječe nacionalne študije vključevanja moških/fantov v skrbstvene poklice. Osrednje poglavje bo namenjeno pregledu in analizi obstoječih strategij, projektov in metod, ki so vzpostavljeni z namenom usmerjati mlade v izbiro spolno netradicionalnih izobraževalnih in poklicnih poti. V zaključku bomo strnili ugotovitve.

2. Oris stanja na področju enakosti spolov

Institucionalni okvir enakosti spolov: Do leta 2012 je naloge na področju enakosti spolov opravljal Urad za enake možnosti, ki je deloval kot relativno samostojna vladna strokovna služba. Z reorganizacijo vlade je te naloge prevzelo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve oziroma Služba za enake možnosti in evropsko koordinacijo. Leta 2013 se je ministrstvo preimenovalo v Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, naloge s področja enakosti spolov pa je prevzel Sektor za enake možnosti. Ministrica je leta 2014 ustanovila Strokovni svet za enakost spolov kot posebni svetovalni organ ministrice o zadevah s področja enakosti žensk in moških.

Sestavljajo ga strokovnjakinje in strokovnjaki, ki delujejo na področju enakosti spolov in človekovih pravic v okviru akademskih ustanov in nevladnih organizacij. Poudariti je potrebno, da ukinitve Urada za enake možnosti in vključitev njegovega delovnega področja v okvir pristojnega ministrstva predstavlja nazadovanje na institucionalni umestitvi akterja, odgovornega za koordinacijo politik na področju enakosti spolov, saj taka umestitev implicira vezanost enakosti spolov le na delokrog ministrstva in ne na spodbujanje uresničevanja integracije načela enakosti v vse politike. Ministrstva sicer vključujejo koordinatorje za enake možnosti spolov, ki imajo svetovalno, koordinacijsko in spodbujevalno-nadzorno vlogo, vendar njihovega delovanja pri oblikovanju resornih politik ni zaznati.

Delitev skrbstvenega dela v zasebni sferi. Skrb za otroke je v Sloveniji institucionalizirana v univerzalno dostopni, enotni, javni mreži vrtcev, v kateri je 93% vrtcev javnih in 7% zasebnih s koncesijo. 77% otrok v starosti od 11 mesecev do 5 let je vključenih v javno mrežo vrtcev, torej se samo majhen delež družin odloča za podružnjeno obliko varstva otrok, zlasti v starostnem obdobju od 1 do 3 let, ki se odvija v okviru medgeneracijske recipročnosti. Javna mreža vrtcev je v večjem delu financirana z javnimi občinskimi sredstvi in delno iz prispevka staršev, katerega višina je določena po dohodkovnem in premoženjskem kriteriju. Za drugega otroka starši plačajo 30% cene, za vsakega nadaljnjega otroka pa je vrtec brezplačen. Preko sistema obvezne osnovne šole država organizira brezplačno varstvo za šoloobvezne otroke do starosti enajstih let z organizacijo podaljšanega bivanja in jutranjega varstva otrok v šolah. Dediščina socialističnega sistema je tudi kvalitetna shema starševskih pravic in denarnih dajatev, torej pravic, ki staršem omogočajo skrb za otroka v najbolj zgodnji dobi prvega leta. Starševski dopust traja 1 leto, 105 dni pripada izključno materi, 260 dni si partnerja lahko razdelita. Nadomestilo za starševski dopust, ki ga krije država, ne delodajalec, je v višini 100% dohodka iz dela (zaradi varčevalnih ukrepov se je l. 2012 začasno znižalo na 90%) in starševski dopust je v celoti vključen v pokojninsko dobo. L. 2003 je bila ta shema dopolnjena s 15-dnevnim neprenosljivim plačanim očetovskim dopustom, z namenom spodbujanja moških k vključevanju v skrb za otroke. Leta 2014 je vlada 15-dnevni plačani očetovski dopust podaljšala na 30 dni (Hrženjak 2016).

Organizacija javnega institucionalnega varstva otrok je v 70-ih in 80-ih letih prejšnjega stoletja sledila socialističnim načelom ekonomske neodvisnosti in polnega socialnega državljanstva žensk preko omogočanja njihove polne zaposlenosti. In dejansko so ženske v Sloveniji od 70-ih let dalje vključno s tranzicijo vključene v plačano delo za polni delovni čas v enem najvišjih deležev v Evropi. Vendar je leta 2004 Slovenija z argumentom lažjega usklajevanja dela in družine ter uvajanja 'ženskam prijaznih politik', sprejela ukrep, ki omogoča staršem, da delajo za skrajšan delovni čas do otrokovega tretjega leta ali do 6 leta drugega otroka.¹ Delež žensk, ki delajo za skrajšan delovni čas, od takrat konstantno narašča: medtem ko je v l. 2006 dosegal 6 %, l. 2015 dosega že 15,8 %.²

Kljub socializaciji skrbi za otroke, pluralizaciji družinskih oblik in rahljanju tradicionalnih spolnih in generacijskih vlog zlasti v mlajših generacijah, v Sloveniji prevladuje tradicionalni tip družin, pri katerem je skrb za otroke in odvisne družinske člane in članice ter gospodinjstvo domena žensk, moški pa občasno »pomagajo«. To kažejo podatki o izrabi starševskega dopusta, delu s krajšim delovnim časom zaradi skrbi za otroke in odsotnosti z dela zaradi nege bolnega družinskega člana oziroma članice. Bolniški dopust zaradi nege družinskega člana oziroma članice v večini izrabijo

¹ Pravica do dela s skrajšanim delovnim časom zaradi starševstva se lahko uveljavlja do 3. leta otrokove starosti in v primeru več otrok do končanega prvega razreda osnovne šole najmlajšega otroka, pri čemer je eno leto izrabe pravice do dela s krajšim delovnim časom od polnega neprenosljivo za vsakega od staršev. Krajši delovni čas obsega najmanj polovično tedensko delovno obveznost, delodajalec zagotavlja pravico do plače po dejanski delovni obveznosti, medtem ko država zagotavlja plačilo prispevkov za socialno varnost od sorazmernega dela minimalne plače do polne delovne obveznosti (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, ZSDP-1, Uradni list RS, št. 26/14 in 90/15).

² Statistični urad Republike Slovenije.

ženske. Ženske so leta 2005 izrabile 85,3% vseh dni za nego bolnega družinskega člana oziroma članico, leta 2012 pa 82,2%. 13,6 % žensk je leta 2014 koristilo možnost krajšega delovnega časa zaradi varstva otrok (vseh žensk, ki so delale krajši delovni čas je bilo 13,7%), moških pa 4,4% (vseh moških, ki so delali za krajši delovni čas je bilo 6,8%) (Resolucija o družinski politiki 2018 – 2028).³ Počasi se uveljavlja tip družin, v katerem se moški bolj enakovredno vključujejo v skrb za otroke, medtem ko so gospodinjska dela še vedno pretežno domena žensk. Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 (ReNPEMŽM15–2)⁴ navaja naslednje podatke. Leta 2005 je 15 plačanih dni očetovskega dopusta izrabilo 11.308 očetov, leta 2013 pa 16.625 očetov. Vse več očetov izrabi tudi več kot 15 dni dopusta, in sicer ga je leta 2006 izrabilo 1.441 očetov, leta 2013 pa 3.141 očetov. Povečalo se je tudi število očetov, ki izrabijo del starševskega dopusta, in sicer z 921 leta 2006 na 1.496 leta 2013, kar pa je še vedno izredno nizek delež, saj je bilo leta 2013 v povprečju na mesec okoli 21.000 upravičenk oziroma upravičencev do starševskega nadomestila. Po podatkih Ankete o delovni sili (2010) je 15-dnevni očetovski dopust ob rojstvu najmlajšega otroka v gospodinjstvu izrabilo 75% očetov. Dopust za nego in varstvo otrok pa je izrabilo 7% moških in kar 93% žensk. Očetje, ki so izrabili dopust za nego in varstvo otroka, na tem dopustu niso vztrajali dolgo; dve tretjini teh očetov sta izrabili največ tri mesece tega dopusta, le tretjina pa 7–12 mesecev. Med materami je bilo 80% takih, ki so izrabile 7–12 mesecev tega dopusta. Po evropski raziskavi o kakovosti življenja obstaja velika razlika med spoloma pri številu ur (plačanega in neplačanega) dela, saj 17,3% moških in kar 41% žensk dela več kot 70 ur na teden (Eurofond, 2012). Zaposleni moški porabijo 15 ur na teden za skrb za otroke, medtem ko zaposlene ženske porabijo 25 ur. Za hišna opravila in kuhanje porabijo moški 10 ur in ženske 14 ur na teden (Eurofond, 2012). V primerjavi z letom 2007 se je število ur, ki jih porabijo zaposlene ženske in moški za otroke, znižalo, in sicer pri ženskah za 1 uro in pri moških za 4 ure. Pri ženskah se je za 2 uri znižalo število ur na teden, ki jih porabijo za hišna opravila in kuhanje, pri moških pa se je čas za tovrstna opravila zvišal za 1 uro (Eurofond 2007, 2012).

Ključne, vendar počasne in politično premalo prioritete vladne strategije pri preseganju tradicionalnih vzorcev delitve skrbstvenega dela med moškimi in ženskami so odpravljanje spolnih stereotipov v zvezi s skrbstvenim delom, podaljševanje očetovskega dopusta in vzpostavljanje skupnostnih javnih skrbstvenih storitev, ne samo za varstvo otrok pač pa tudi za skrb za starejše, ki, prepuščena družini, vse bolj deluje v smeri (ekonomske) neenakosti žensk. Za povečanje družbene odgovornosti delodajalcev za usklajevanje poklicnega in družinskega življenja je bil v Sloveniji leta 2007 vpeljan projekt, ki podjetjem omogoča pridobitev certifikata Družini prijazno podjetje. Certifikat je pridobilo že več kot 190 slovenskih podjetij in organizacij, imetniki certifikata pa zaposlujejo čez 68.000 ljudi (ReNPEMŽM15–2).

Izobraževanje in izobraževalna segregacija: Po podatkih Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 (ReNPEMŽM15–2)⁵ se je v obdobju 2005–2013 izobrazbena raven žensk in moških zviševala, delež diplomantk in diplomantov v starosti od 30 do 34 let je naraščal tako med ženskami kot med moškimi. Delež moških se je povečal za 10,1 odstotne točke (z 19,4% leta 2005 na 29,5% leta 2012), delež žensk pa kar za 19,5 odstotne točke (z 30,1% leta 2005 na 49,6% leta 2012). Med ženskami je bilo diplomantk z univerzitetno izobrazbo več kot 40% (cilj strategije EU 2020) že leta 2010, medtem ko moški zaostajajo za 10,5 odstotne točke. Manj pa se je spremenil delež žensk po področjih izobraževanja, saj ostaja približno enak. Ženske se še naprej izobražujejo predvsem na naslednjih področjih: izobraževanje, umetnost in humanistika, družbene

³ http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/druzina/RDP_-_predlog_zajr.pdf

⁴ <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO108>

⁵ <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO108>

vede, poslovne vede in pravo, zdravstvo in sociala ter storitve. Izredno malo jih je še naprej na področju tehnike, proizvodne in predelovalne tehnologije in gradbeništva (25,05% leta 2012). Opazno izboljšanje pa je zaznati pri deležu žensk na področju znanosti, matematike in računalništva, saj se je s 33,4% leta 2005 povečal na 41,0% leta 2011 (SURSTAT). Resolucija zato pravi:

"Eden ključnih izzivov bo upiranje spolnim stereotipom pri izbiri študijske smeri in izbiri poklica. Ker dekleta ostajajo v »tipičnih ženskih študijah« in na splošno prevladujejo v pedagoških, humanističnih, družboslovnih, socialnih in zdravstvenih programih, medtem ko je za fante značilna prevlada v t. i. naravoslovno-tehniških programih, je treba vzpostaviti sistem, ki bo mlade bolj usmerjeno seznanjal z možnostmi netradicionalne izbire in spodbujal k nadaljnjemu izobraževanju v tistih smereh in poklicih, kjer so po spolu v manjšini in ki pomenijo poklice prihodnosti, zanimive z vidika trga dela. Pri tem bo posebna pozornost posvečena nekaterim študijskim smerem, ki so posebnega pomena z vidika družbe znanja prihodnosti in ki prispevajo k premagovanju stereotipov v tistih sektorjih, ki so z vidika razvoja visoko vrednoteni in ki jih posebej izpostavlja tudi strategija EU 2020, npr. nove informacijske tehnologije in upravljanje energije. Industrija informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) prispeva četrtno k celotni rasti EU in 4% delovnih mest, kljub temu pa primanjkuje usposobljenega kadra. Raziskave kažejo, da se ženske bolje odzivajo na varčevanje z energijo, pa vendar se ne odločajo za zaposlitve v sektorjih, povezanih z energijo. Zato je izredno pomembno spodbujanje mladih za izobraževanje v sektorju visokih tehnologij, pri čemer so ženske velik potencial, izziv ostaja tudi povečanje deleža žensk na trgu dela, ki bo zagotavljal Evropo, gospodarno z energetske viri (ReNPEMŽM15–2)."

Politike enakih možnosti torej kot problem spolne segregacije izobraževanja prepoznavajo predvsem spolno tradicionalne izbire izobraževanja pri dekletih, na visoko kvalificiranih področjih in v novih tehnologijah, medtem ko spolna segregacija za fante, nizko kvalificirana dela in skrbstvene poklice niso prepoznani kot problem.

Trg Dela. Po podatkih raziskave *Dostopnost trga dela za ženske in moške*⁶ je bila leta 2015 stopnja zaposlenosti žensk starih med 20 in 64 let v Sloveniji 64,7%, malo nad povprečjem EU-28, med tem ko je bila stopnja zaposlenosti moških (20-64 let) 73,3 % in malo pod EU-28 povprečjem. Spolna vrzel je v obdobju 2010-2015 iz 7,5 narasla na 8,6 odstotne točke. Najmanjša spolna vrzel (4,9%) je značilna za najmlajši del delovno aktivne populacije, največja (12,1%) pa za najstarejši del (55-64). Bistveno manj žensk v Sloveniji (15,1%) kot žensk drugod po EU (31,5%) dela s skrajšanim delovnim časom; tudi pri moških je ta način dela manj prisoten (8,4%) kot v povprečju v EU. Pri zaposlitvah za določen čas pa je Slovenija med državami EU, kjer se ta oblika zaposlitev najbolj uporablja. 13,5% moških in še več, 15,9% žensk, je bilo leta 2015 zaposlenih za določen čas. Samozaposlenih je v Sloveniji bistveno več med moškimi (16%) kot med ženskami (8%). Analiza po spolu kaže, da so moški, bistveno bolj kot ženske, izpostavljeni neprijazni časovni prožnosti, saj jih 31% običajno dela v izmenah (žensk 25%), 23% zvečer (žensk 11%), 16% ponoči (žensk 5%), 27% ob sobotah (žensk 21%), 20% ob nedeljah in praznikih (žensk 16%) in manj (57%) jih ima običajen delovnik samo dopoldne (žensk 67%) (Kanjuro Mrčela idr., 2016: 58).

V Sloveniji se plačna vrzel zmanjšuje hitreje kakor v državah EU: v zadnjih dveh desetletjih (1995 – 2015) se je v Sloveniji zmanjšala za dobrih 11%, v EU pa za 1%. Po podatkih EUROSTAT je bila v

⁶ Aleksandra Kanjuro Mrčela, Samo Uhan, Slavko Kurdijski, Jasna Mikić, Tina Vovk (2016): Dostopnost trga dela za ženske in moške. Končno poročilo.
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti___pdf/enake_moznosti/RaziskavaTrgDela.pdf

Sloveniji plačna vrzel l. 1995 14%, l. 2005 8% in l. 2015 2,9%. Vendar podrobnejši podatki kažejo drugačno sliko. Splošna plačna vrzel v zaslužku med moškimi in ženskami je v Sloveniji l. 2014 znašala 12,8%, v EU pa 41,1%. Na letni ravni je razlika med povprečno letno bruto plačo moškega in povprečno letno bruto plačo ženske v Sloveniji znašala 18% (javni sektor 11%, zasebni sektor 13%), v EU pa 32% (javni sektor 24%, zasebni sektor 30%) (Robnik, 2016: 75). Čeprav ženske številčno prevladujejo v zdravstvu in socialnem varstvu ter izobraževanju (predstavljajo približno 80% vseh zaposlenih v teh dveh dejavnostih), pa so njihove bruto plače v povprečju za 24,3% nižje od bruto plač moških v tem sektorju. Razlog se kaže v drugačni strukturi osebja, saj višje položaje (zdravniki, visokošolski učitelji) prevzemajo v večini moški, medtem ko ženske zasedajo ostale, nevodilne pozicije. Z obratno situacijo se srečujemo v gradbeništvu, prometu in skladiščenju ter v oskrbi z vodo in ravnanju z odpadki, kjer so ženske prejemale višjo povprečno bruto plačo, vendar so bile številčno v manjšini v teh dejavnostih. Povprečne bruto plače so se med spoloma najmanj razlikovale v dejavnosti nepremičnin (Kanjuo Mrčela idr., 2016).

Spolna segregacija tako poklicna (25,8%) kot v dejavnostih (19,9%) je v Sloveniji nad povprečjem EU in ostaja enaka v zadnjih letih (Kanjuo Mrčela idr., 2016). Glede na poklic je bil delež žensk leta 2013 višji od deleža moških med strokovnjaki oziroma strokovnjakinjami (60,2%), v uradniških poklicih (56,2%), storitvah in prodaji (61,9%) in poklicih za preprosta dela (57,7%), najmanj pa jih je v poklicih za neindustrijski način dela (10,3%). Med zaposlenimi po dejavnostih ženske prevladujejo na področju zdravstva in socialne varnosti (80,8%), izobraževanja (78,9%), gostinstva (64,1%), najmanj pa jih je na področju gradbeništva (11,7%), prometa in skladiščenja (17,1%) in oskrbe z električno energijo, plinom in paro (20,5%). Na področju informacijskih in komunikacijskih dejavnosti je delež žensk 29,9% (ReNPEMŽM15–2).

Podatki iz Zavoda za zaposlovanje kažejo, da je bilo v obdobju 2010 – 2015 več registrirano brezposelnih moških, v letu 2015 pa je delež brezposelnosti žensk spet presegel delež brezposelnih moških. Pri brezposelnosti se starost izkaže za pomembno pri obeh spolih (največ brezposelnih je iz starostne skupine 50 let ali več), vendar pa je med registrirano brezposelnimi moškimi bistveno večji delež starejših kot ostalih moških, medtem, ko so med registrirano brezposelnimi ženskami bolj enakomerno prisotne ženske različnih starostnih skupin. Struktura registrirano brezposelnih oseb po izobrazbi v veliki meri odseva strukturo delovno aktivne populacije po izobrazbi in spolu. Brezposelnih je več višje izobraženih žensk, kot višje izobraženih moških. Brezposelnih žensk z družboslovno izobrazbo je še vedno dvakrat več kot brezposelnih moških s to vrsto izobrazbe, medtem ko je na področju tehnike, proizvodne tehnologije in gradbeništva trikrat več brezposelnih moških kot žensk (Kanjuo Mrčela idr., 2016).

Odločanje v politiki in gospodarstvu: V Sloveniji se je v obdobju 2005-2013 izboljšalo stanje glede zastopanosti žensk v politiki. Po uvedbi t. i. spolnih kvot se je delež izvoljenih žensk sčasoma povišal tako za volitve v Državni zbor in Evropski parlament kot za volitve v mestne in občinske svete na lokalni ravni. Na predčasnih volitvah leta 2011 se je delež poslank v Državni zbor občutno povečal: žensk na kandidatnih listah je bilo že 43,15%, izvoljenih pa je bilo 29 žensk ali 32,22%. S tem je Slovenija presegla povprečje EU, ki znaša 24%. Leta 2013 je Slovenija prvič dobila predsednico vlade. Na predčasnih volitvah v Državni zbor leta 2014 je bilo izvoljenih že 32 žensk ali 35,6%, kar je največ doslej. Povišal se je tudi delež mestnih in občinskih svetnic. Na volitvah leta 2010 je bilo med svetniki oziroma svetnicami 23,26% žensk, po zadnjih volitvah 2014 pa 31,8%. V Evropskem parlamentu je bila v mandatu 2009–2014 zastopanost slovenskih parlamentark in parlamentarcev uravnotežena. Slovenija je imela 4 poslanke in 4 poslanca, s čimer je občutno presegla povprečje zastopanosti žensk v Evropskem parlamentu. V aktualnem mandatu 2014–2019 so 3 poslanke in 5 poslancev. Nizek ostaja delež županj: leta 2010 je bilo na 208 županskih mest izvoljenih 10 žensk ali 5%, leta 2014 je bilo na 212 županskih mest izvoljenih 16 žensk ali 7,5% (ReNPEMŽM15–2).

Ženske, čeprav v povprečju dosegajo višjo izobrazbeno stopnjo od moških, v manjšem številu kot moški zasedajo najvišja in najbolj plačana delovna mesta (visoke uradnice in uradniki, menedžerke in menedžerji, zakonodajalke in zakonodajalci). Leta 2012 je bil delež žensk na teh delovnih mestih 39,0%. Ta delež se je v primerjavi z letom 2005 (34,2%) sicer nekoliko povišal. Delež žensk na mestih odločanja v gospodarstvu ostaja nizek in napredek je počasen. Raziskava Urada za enake možnosti, opravljena leta 2011 med skoraj 800 največjimi podjetji v Sloveniji o zastopanosti žensk na mestih odločanja, je pokazala, da je na najvišjem mestu odločanja 21,8% žensk. Med njimi prevladujejo organizacije s finančnega in zavarovalniškega področja ter trgovine in predelovalne dejavnosti. Organizacij, ki bi imele sprejet interni akt ali ukrep za uravnoteženo zastopnost spolov, je bilo 2,8% (ReNPEMŽM15–2). Podatki iz leta 2015 kažejo, da je 20 največjih podjetij, ki so kotirala na borzi, imelo 10% predsednic uprav (EU28 v 614 največjih podjetij 7%); 22% članic uprav (EU28 21%), 15% generalnih direktoric (EU28 4%); 24% izvršnih direktoric (EU28 14%) in 22% neizvršnih direktoric (EU28 22%) (Robnik, 2016: 64).

3. Sistem poklicnega svetovanja

Izobraževalni sistem v Sloveniji obsega:

- Osnovnošolsko javno, brezplačno in za vse otroke obvezno izobraževanje: V prvi razred osnovne šole se vpišejo otroci, ki so ob začetku šolskega leta stari 6 let in pol, izjemoma tudi 6 let. Devetletno šolanje je razčlenjeno na tri triletna obdobja. Uspešno končana osnovna šola omogoča učencem nadaljevanje izobraževanja v katerikoli srednji šoli.
- Srednješolsko izobraževanje se deli na poklicno in strokovno izobraževanje (srednje tehniško in strokovno izobraževanje, srednje poklicno; poklicno-tehniško, nižje poklicno) ter na splošno srednje izobraževanje (splošne in strokovne gimnazije). Poteka v poklicnih šolah, srednjih strokovnih šolah in gimnazijah. Poklicno naravnane šole izvajajo različne vrste poklicnih in strokovnih programov, ki se razlikujejo po vsebini in zahtevnosti, končajo pa se praviloma z zaključnim izpitom. Učenci, ki izpolnijo osnovnošolsko obveznost in končajo vsaj 7 razredov v devetletni osnovni šoli ali pa so zaključili osnovnošolsko izobraževanje po prilagojenem izobraževalnem programu za učence s posebnimi potrebami, lahko nadaljujejo izobraževanje v nižji poklicni šoli. Po teh programih traja izobraževanje praviloma 2 leti in pol ter se konča z zaključnim izpitom. Spričevalo o zaključnem izpitu omogoča zaposlitev, pa tudi vpis v prvi letnik kateregakoli srednješolskega izobraževalnega programa. Srednje poklicno izobraževanje izvajajo poklicne šole, ki dijaka pripravijo na določen poklic, in trajajo 3 leta. Na nekaterih poklicnih šolah lahko dijaki izberejo tudi t. i. program +2, kjer z dvema dodatnima letoma izobraževanja pridobijo naziv tehnik. V triletno programe poklicnega izobraževanja se lahko vpišejo učenci, ki so uspešno končali osnovno šolo. Izobraževanje lahko izvaja poklicna šola samostojno ali skupaj z delodajalcem v dualnem sistemu. Šolanje se konča z zaključnim izpitom. Spričevalo o zaključnem izpitu omogoča zaposlitev, pa tudi nadaljevanje izobraževanja v poklicno-tehniškem programu. Štiriletne strokovne oz. tehniške šole so namenjene učencem, ki imajo razvite učne navade, ki imajo razmeroma dobre ocene v osnovni šoli in ki jih izbrana smer zanima. Program se zaključi s poklicno maturo. Po želji lahko dijak šolo zaključi tudi s splošno maturo, vendar mora opravljati v 4. letniku in na maturi dodaten predmet. Na gimnazije se navadno vpisujejo učenci z boljšimi dosežki in dobrimi učnimi navadami. Na gimnazijah pridobivajo splošno znanje, ki jih pripravi na vpis na

višje šole ali fakultete. Po gimnaziji dijaki pridobijo naziv gimnazijski maturant in se navadno še ne odločajo za zaposlitev.

- Višje strokovno izobraževanje je del terciarnega izobraževanja in je kratko visokošolsko izobraževanje, študijski programi pa so zasnovani izrazito praktično.
- Visokošolsko izobraževanje ima 3 stopnje: v prvo se razvrščajo visokošolski strokovni študijski programi in univerzitetni študijski programi, v drugo magistrski študijski programi in v tretjo doktorski študijski programi.
- Odrasli pridobivajo izobrazbo po posebnih izobraževalnih programih za odrasle ali po programih, ki veljajo za mladino, in sicer v javnih izobraževalnih organizacijah za odrasle, v javnih šolah in zasebnih organizacijah za izobraževanje odraslih.

Proces poklicnega svetovanja. Ključno vlogo v procesu poklicne orientacije ima šolska svetovalna služba. Delo šolske svetovalne službe opravljajo strokovni delavci, ki so po izobrazbi psihologi, pedagogi, svetovalni delavci, defektologi in so zaposleni na osnovnih in srednjih šolah. Njihovo delo je opredeljeno z dokumentom Smernice za delo šolskih svetovalnih služb (1999), sprejetem na resornem ministrstvu in ena od temeljnih nalog je opravljanje poklicnega svetovanja. Na področju poklicnega svetovanja so predpisani standardi, s katerimi je vsem učencem ne glede na specifičnost šole omogočen določen minimalen standard poklicnega svetovanja zato, da so osnovnošolci v čim bolj enakem položaju. Šolska svetovalna služba skupaj z učenci, starši in vodstvom šole pomaga učencu pri izbiri in načrtovanju izobraževalno-poklicne poti. Osnovna šola pri tem sodeluje z Zavodom RS za zaposlovanje.

Poklicna orientacija je proces, ki je na podlagi dokumenta Smernice za delo šolskih svetovalnih služb (1999) sestavljen iz naslednjih aktivnosti, ki jih izvaja osnovnošolska svetovalna služba:

- informiranje učencev (o nadaljnjem izobraževanju, poklicih in možnostih zaposlovanja),
- diagnosticiranje,
- poklicno svetovanje,
- poklicna vzgoja,
- namestitve,
- zastopanje,
- povratno informiranje ter spremljanje.

Intenzivni proces poklicne orientacije se pričinja v predzadnjem (osmem) razredu osnovne šole (starost otrok je takrat 13-14 let), ko šolska svetovalna služba skupaj z Zavodom RS za zaposlovanje izvede testiranje učenčevih sposobnosti (test multifaktorska testna baterija - MFBT meri matematične, logične, besedne in prostorske sposobnosti) za potrebe poklicnega svetovanja. V zadnjem razredu (devetem, starost otrok 14-15 let) se izvedeta Anketa o izbiri poklica in Test poklicnih interesov (v sodelovanju z Zavodom za zaposlovanje).

V Sloveniji se pri poklicni orientaciji uporablja Hollandov vprašalnik SDS (Iskanje poklicne poti). Holland je predvideval šest osnovnih osebnostnih tipov, ki so povezani z določenimi poklici:

- Realistični tip osebnosti (telesno razviti, praktični, iskreni, vztrajni, razvite motorične spretnosti). Za takšno vrsto osebnostnega tipa so dobri praktični poklici (avtomehanik, avtoserviser, strojni tehnik, agronom ...).

- Raziskovalni tip osebnosti (intelektualen tip, razumski, analitičen, kritičen, samostojen, natančen, rad raziskuje in ugotavlja povezanosti, informacije). Za takšno vrsto osebnostnega tipa so poklici: arheolog, zgodovinar, računalniški programer, zgodovinar, matematik, fizik ..).
- Socialni tip osebnosti (izrazite govorne sposobnosti, sodelovalni, družabni, razumevajoči, potrpežljivi, empatični). Takšni tipi osebnosti so idealni za učitelja, svetovalca, vzgojitelja, socialnega delavca.
- Konvencionalni tip osebnosti (prilagodljiv, metodičen, odgovoren, natančen). Sem spadajo poklici kot so: računovodja, tajnik, knjižničar.
- Podjetniški tip osebnosti (izrazite voditeljske in govorne sposobnosti, energetsko močen, prepričljiv, gospodovalen). Takšni tipi osebnosti najlažje opravljajo delo direktorja, vodje, upravnika, uslužbenca v odnosih z javnostjo, v marketingu.
- Umetniški tip osebnosti (umetnik, ustvarjalec, izraziti talenti, odprt, neodvisen, samostojen).

Ni povsem jasno, kdo te teste ovrednoti, po katerih načelih in kako so uporabljeni rezultati testov.

V zadnjem letniku osnovne šole potekajo individualni in skupinski svetovalni pogovori, organizirajo se predstavitve srednjih šol, odvijajo se promocije poklicev, koordinirajo se predavanja in pogovori z zunanjimi strokovnjaki (npr. s svetovalci ZRSZ). Dva dneva (običajno petek in sobota) sta po celi državi namenjena informativnemu dnevu, ko osnovnošolci nimajo pouka in s starši obiščejo izbrane srednje šole, kjer jim predstavijo vsebine in potek izobraževanja. Za starše osnovnošolcev se na šoli organizira in izvede predavanja o vlogi staršev pri poklicnem razvoju in odločanju (vsaj dve predavanji; najmanj eno v predzadnjem razredu in eno v zadnjem razredu osnovne šole) ter po potrebi individualno poklicno svetovanje. Otroci praviloma opravijo po en razgovor s šolskim svetovalcem/svetovalko o svojih poklicnih interesih. Svetovalna služba tudi zagotovi vse potrebne informacije o postopku vpisa v želeno srednjo šolo, ki je v Sloveniji precej kompliciran, in vodi celoten postopek vpisa učencev devetega razreda v izbrane srednješolske programe.

Vpis v želeno srednjo šolo je pogojevan s številom točk, ki jih učenec_ka doseže z ucnim uspehom v zadnjih treh letih osnovne šole. Splošne gimnazije in poklicne srednje šole, ki imajo visok delež vpisnih prijav, omejijo vpis s točkami. Med slednje spadajo tudi srednje šole za zdravstveno nego, fizioterapijo in vzgojitelje v vrtcih, ki imajo visoko število vpisnih prijav, ker mladi in starši pričakujejo, da bo za te poklice v prihodnosti povpraševanje. Ker je učni uspeh fantov v osnovnih šolah bistveno nižji kot učni uspeh deklet, točkovna omejitev vpisa za fante predstavlja prepreko pri vpisovanju na te šole.

Druge institucije poklicne orientacije

Zavod RS za zaposlovanje (ZRSZ)

Ena od temeljnih nalog ZRSZ je poklicna orientacija. Izvajajo jo za tiste odrasle in mladino, ki želijo nasvet in pomoč pri svoji poklicni odločitvi. Program poklicne orientacije izvajajo poklicni svetovalci na Uradih za delo, Območnih službah in v Centrih za informiranje in poklicno svetovanje (CIPS).

Naloge poklicne orientacije, ki jih izvajajo skupaj z osnovnimi šolami, so:

- timski posveti na šolah (obravnavajo namere osnovnošolce pri prehodih na srednjo šolo);
- predavanja za starše (starše informirajo o trgu dela in razvoju kariere);
- izvajanje testov sposobnosti;
- priprava publikacije *Poklicni kašipot* za osnovnošolce;
- vprašalnik o poklicni poti za osnovnošolce;
- individualno poklicno svetovanje in informiranje;
- organizacija programa *Drugeče o poklicih* (učenci si ogledajo filme, nato pa jim po podjetjih poklic še dodatno predstavijo zunanji sodelavci).

Zavod ima na voljo tudi spletno storitev eSvetovanje, ki učenca vodi, da samostojno načrtuje svojo nadaljnjo poklicno pot. Možnih poti uporabe eSvetovanja je več: uporabnik lahko začne pri rubriki Samoocena, kjer bo s pomočjo testov raziskal svoje interese, osebnostne lastnosti in motive, se prepričal o svojih kompetencah, zatem pa lahko nadaljuje v rubriki Zaposlitveni cilji. V tem polju raziskuje različne poklice, jih spoznava in si na podlagi samoocene izbere tiste, ki ustrezajo vsem ocenjenim lastnostim (interesom in kompetencam). Prehod iz šolskega sistema na trg dela je za mlade nov izziv. Pomoč pri premagovanju tega prehoda najde posameznik v tretji rubriki Veščine iskanja dela, ko dobi nasvete, kje in kako naj išče delo, kako naj pripravi dobro prijavo za prosto delovno mesto in življenjepis ter kako naj se dobro pripravi na razgovor pri delodajalcu. Zadnja rubrika Trg dela ponuja informacije o povpraševanju delodajalcev po poklicih in izobrazbah, ki zanimajo uporabnika. Storitev nudi tudi možnost »komunikacije« z e-svetovalcem na predvidenem mestu v spletni storitvi.

CIPS-Centri za informiranje in poklicno svetovanje (CIPS) nudijo:

- informacijska gradiva: poleg knjižice z informacijami o šolah, rednem in izrednem izobraževanju idr., si uporabniki v centru lahko ogledajo videokasete o posameznih poklicih in opise le-teh.
- svetovalno pomoč: praviloma se uporabniki lahko pogovorijo s poklicno svetovalko, bodisi da gre za krajšo svetovalno intervencijo (pomoč) psihologa ali pa se predhodno dogovorijo za bolj temeljito svetovanje.

Med gradivi, ki jih pripravljajo v NCIPS (ob sodelovanju Zavoda RS za šolstvo in Centra za poklicno izobraževanje), najdemo tudi Poklicni kažipot, ki je v pomoč mladim pred zaključkom osnovne šole pri odločitvi o nadaljnjem izobraževanju. V njem so predstavljene možnosti za nadaljevanje šolanja skozi možnosti dela in zaposlitve. V tej publikaciji, ki je dostopna na vseh OŠ, so med tistimi, ki pri teh odločitvah lahko pomagajo, na prvem mestu navedeni starši.

V poklicno svetovanje se vključujejo tudi tržna svetovalna podjetja s posebnimi projekti. Razen osnovnošolskega procesa poklicnega svetovanja je uporaba ostalih oblik svetovanja odvisna od samoiniciativnosti staršev in otrok.

4. Podatki o poklicni in izobraževalni segregaciji

V Sloveniji se poklicna in izobraževalna segregacija ne spremlja sistematično. Podatki kažejo, da državni organi podatke glede na spol bolj sistematično spremljajo šele v zadnjih nekaj letih. V nadaljevanju sledi oris definicij nekaterih skrbstvenih poklicev, ter dostopni podatki o spolno segregiranem izobraževanju in zaposlovanju v skrbstvenih poklicih.

Definicije poklicev in aktualno stanje glede kvalitete zaposlitev.

Pod izrazom **medicinska sestra** so mišljeni naslednji nosilci in izvajalci zdravstvene nege: srednja medicinska sestra, zdravstvena tehnica/zdravstveni tehnik, višja medicinska sestra/višji medicinski tehnik (tudi specialist/ka), diplomirana medicinska sestra/diplomirani zdravstvenik (tudi specialist/ka), profesor/ica zdravstvene vzgoje, (diplomiran/a) babica/babičar, univerzitetni/a organizator/ica dela in druge medicinske sestre s fakultetno izobrazbo. Diplomirana medicinska

sestra, višja medicinska sestra je oseba, ki je zaključila najmanj dvanajstletno splošno in / ali strokovno izobraževanje in končala visoko (višjo) strokovno izobraževanje s področja zdravstvene nege ter ji je ustrezen organ podelil pravico za samostojno delo v zdravstveni dejavnosti. V okviru svojih kompetenc je usposobljena za zadovoljevanje potreb po zdravstveni negi in oskrbi, za zdravstveno vzgojo in izobraževanje, za organizacijo dela in razvojno raziskovalno dejavnost. Medicinska sestra pomaga zdravemu ali bolnemu posamezniku v tistih aktivnostih, ki pripomorejo k ohranitvi zdravja, vrnitvi zdravja ali mirni smrti in bi jih le ta opravil samostojno, če bi imel za to voljo, moč in znanje. Na tem področju je medicinska sestra ekspert in ima pravico pobude in nadzora. Sodeluje pri realizaciji diagnostično terapevtskega programa, katerega iniciator je zdravnik. Medicinska sestra je član širšega zdravstvenega tima, v katerem sodeluje pri načrtovanju in izvajanju celotne zdravstvene oskrbe pacienta. Po Zakonu o zdravstveni dejavnosti mora biti za samostojno opravljanje zdravstvene nege vpisana v register izvajalcev in imeti veljavno licenco (Železnik idr., 2008: 8).

Tehnik zdravstvene nege, zdravstveni tehnik, medicinska sestra je oseba, ki je zaključila srednješolski strokovni program zdravstvene nege in je usposobljen za vrsto strokovnih del v okviru zdravstvene nege zdravih in bolnih ljudi v vseh življenjskih obdobjih in okoljih. Je član negovalnega tima in je po navodilu medicinske sestre izvajalec postopkov in posegov v procesu zdravstvene nege. Po Zakonu o zdravstveni dejavnosti mora za samostojno opravljanje zdravstvene nege opraviti pripravništvo v trajanju šestih mesecev in strokovni izpit ter biti vpisana v register izvajalcev (Železnik idr., 2008: 8).

Bolničar negovalec je oseba, ki je zaključila tri letni poklicni izobraževalni program za področje pomoči in oskrbe. Bolničar negovalec nudi pomoč varovancu pri tistih življenjskih potrebah, ki jih oskrbovanec ne more opraviti sam in potrebuje pomoč druge osebe. Bolničar negovalec je sodelavec negovalnega tima. Po zakonu o zdravstveni dejavnosti mora za samostojno delo opravljanja pomoči in oskrbe opraviti pripravništvo v trajanju šestih mesecev in strokovni izpit. V Seznamu poklicev v zdravstveni dejavnosti je bolničar v zdravstveni dejavnosti umeščen med zdravstvene sodelavce (Železnik idr., 2008: 8).

V kontekstu postsocialističnih držav Slovenija spada med države, ki so večji del zdravstvenega sistema ohranile v javnem sektorju. Po podatkih SURS iz leta 2011⁷ je delež moških na področju zdravstvene nege dosegal 12,4% vseh zaposlenih in je v trendu naraščanja. Moški imajo v povprečju 6% višjo plačo od žensk. Večina moških zaposlenih v zdravstveni negi (70,4%) je bila starih od 20 do 39 let, medtem ko je bila večina žensk (57,1%) starih od 30 do 49 let. Področje zdravstvene nege se sooča s problemom staranja te poklicne skupine. Izobrazbena struktura na področju zdravstvene nege je pri starejših delavkah in delavcih srednješolska, medtem ko mlajši zaposleni dosegajo univerzitetno izobrazbo, saj so se v zadnjem desetletju dvignili standardi izobraževanja za delo v zdravstveni negi. Leta 2015 je bilo na Zavodu za zaposlovanje prijavljenih 1.300 srednjih medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov in 300 diplomiranih medicinskih sester, približno 50 diplomiranih medicinskih sester letno poišče delo v tujini, zlasti v sosednji Avstriji in Italiji. Za razliko od drugih postsocialističnih držav se Slovenija torej ne sooča s pomanjkanjem kvalificiranega osebja v zdravstveni negi pač pa s presežkom (Hrženjak, 2018)

Poklic **socialnega oskrbovalca** na domu obsega: (1) gospodinjsko pomoč (dostava ali priprava hrane, pomivanje uporabljene posode, osnovno čiščenje bivalnega dela prostorov z odnašanjem smeti, postiljanje in osnovno vzdrževanje spalnega prostora); (2) pomoč pri vzdrževanju osebne higiene (pomoč pri oblačenju ali slačenju, pomoč pri umivanju, hranjenju, opravljanju osnovnih življenjskih potreb, vzdrževanje in nega osebnih ortopedskih pripomočkov); (3) pomoč pri ohranjanju socialnih

⁷ Dostopno prek <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=4681> (12.12.2016).

stikov (vzpostavljane socialne mreže z okoljem, s prostovoljci in s sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih obveznosti, informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca ter priprava upravičenca na institucionalno varstvo) (Lebar idr., 2015). Storitve nege in pomoči na domu se je v Sloveniji začela prvotno izvajati kot zaposlitev preko javnih del za dolgotrajno brezposelne ženske z nizko izobrazbo. 10 let kasneje se je storitev profesionalizirala s sprejetjem standardov znanj in spretnosti za poklic socialne oskrbovalke (Hlebec idr., 2014). Zahtevana izobrazba za to delo je dokončana osnovna šola in opravljena poklicna kvalifikacija za socialno oskrbo. Kljub profesionalizaciji in prevladujoči standardni zaposlitvi (za polni in nedoločen delovni čas) večina socialnih oskrbovalk ostaja žensk (96,9 %)⁸. Študije (Hrženjak, 2018) kažejo, da je za nego in pomoč na domu značilno veliko nesorazmerje med zahtevnostjo dela in višino dohodka. Po kolektivni pogodbi je delo ovrednoteno z minimalno plačo, kar pomeni, da so socialne oskrbovalke v javni službi sicer standardno zaposlene, ampak so zaposlene revne. Ob nizkih dohodkih so delavke tudi preobremenjene, ker se ob povečevanju števila uporabnikov namesto novih zaposlitev delo intenzivira.

Poklic **vzgojitelj predšolskih otrok** obsega: »Vzgojiteljica predšolskih otrok skrbi za celosten razvoj otroka. Ustvarja in zagotavlja možnosti za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti. Razvija otrokovo samostojnost, samoiniciativnost, radovednost, komunikacijo, sposobnost razmišljanja, ustvarjalnega izražanja in pozitivno podobo o sebi. Delo vzgojitelja obsega pripravo, načrtovanje in izvajanje vzgojnega dela, delo s starši ter sodelovanje pri organizaciji življenja v vrtcu. Pomembno je, da so dejavnosti načrtovane na podlagi temeljitega poznavanja in razumevanja otrokovega razvoja in njegovih potreb. Vzgojitelj izbira ustrezne vsebine, oblike in metode dela. Vzgojno-izobraževalni proces tudi neposredno vodi, organizira in vodi dejavnosti otrok in pripravlja didaktični material. Pri tem otroke spodbuja, opogumlja, usmerja in se z njimi igra. Zaradi spremljanja njihovega razvoja vzgojitelj opazuje otroke pri različnih dejavnostih in v različnih okoliščinah. Med izvajanjem programa strokovno vodi pomočnika vzgojitelja, ki skrbi za pripravo vzgojnih sredstev, igrač, igral in didaktičnega materiala ter za funkcionalno in estetsko ureditev prostora. Poskrbeti mora za primerno časovno razporeditev in oblike izvajanja dnevnih opravil, prehrane, higiene, počitka in bivanja na prostem. Sodelovanje s starši poteka v okviru različnih dejavnosti v vrtcu. Vzgojitelj se nenehno strokovno izpopolnjuje. Sodeluje pri skupnih nalogah vrtca v skladu z letnim delovnim načrtom in pripravi zaključno poročilo o opravljenih nalogah v minulem letu« (https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=599&Filter=).

Podrobneje je opredeljeno tudi delo pomočnika-ice vzgojitelja-ice: »Delo pomočnika vzgojitelja predšolskih otrok obsega sodelovanje z vzgojiteljem pri načrtovanju, izvajanju in pripravi vzgojnega dela ter opravljanje drugih nalog, povezanih z dejavnostjo vrtca. Delovna obveznost pomočnika vzgojitelja obsega sodelovanje z vzgojiteljem pri načrtovanju, izvajanju in pripravi vzgojnega dela ter opravljanje drugih nalog, povezanih z dejavnostjo vrtca. Pomaga pri izvajanju vzgojno izobraževalnega procesa in samostojno izvaja posamezne naloge po dogovoru z vzgojiteljico. Pomaga pri uporabi didaktičnega materiala za dejavnost otrok. Skrbi za pripravo vzgojnih sredstev, igrač in igral ter za funkcionalno in estetsko ureditev prostora. Poskrbi za primerno časovno razporeditev in oblike dnevnih opravil, kot je prehrana, higiena, počitek in bivanje na prostem. Sodeluje pri skupnih nalogah vrtca v skladu z letnim delovnim načrtom in z vzgojiteljem sodeluje pri izdelavi zaključnega poročila o uresničevanju nalog v preteklem letu« (https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=600&Filter=).

Sistem javnega varstva otrok sicer ostaja spolno segregirano področje zaposlovanja (98% zaposlenih je žensk). Zaposlene imajo srednjo ali višjo izobrazbo. Kljub temu, da v zadnjih letih narašča zaposlovanje za krajši delovni čas s pogodbami za določen čas, je večina zaposlenih za polni delovni

⁸ http://irssv.si/upload2/Izvajanje%20PND%20za%20leto%202016_3.pdf

čas s pogodbami za nedoločen čas. Dohodki vzgojiteljic dosegajo povprečno plačo v Sloveniji, dohodki pomočnic vzgojiteljic pa so izjemno nizki, blizu minimalne plače. Medtem ko vzgojiteljice opravljajo dela vzgoje, izobraževanja in koordinacije aktivnosti, pomočnice vzgojiteljic opravljajo rutinska skrbstvena dela, kot so osebna higiena, hranjenje, pospravljanje, uspavanje ipd. To kaže na hierarhizacijo dela na tak način, da bolj kot se vsebina dela približuje izobraževanju, višje je vrednoteno in obratno, bolj ko se delo približuje rutinskemu delu skrbi za zagotavljanje osnovnih potreb higiene in hranjenja, bolj je ekonomsko razvrednoteno. Vzgojiteljice so sindikalizirane in imajo močan javen glas.

Dostopni podatki – izobraževanje

Na področju izobraževanja Ministrstvo za šolstvo, izobraževanje in šport RS podatke glede na spol bolj sistematično zbira od šolskega leta 2010/2011 naprej. Podatki iz preteklih let zaradi spreminjanja šolskih programov niso povsem primerljivi s sodobnimi.

Statistični letopis Republike Slovenije 1991 vključuje podatke o vpisu na posamezni program v šolskem letu 1990/1991 po spolu, ki pokažejo, da se je na Višjo šolo za zdravstvene delavce skupno vpisalo 513 oseb, od tega 68 moških in 445 žensk (13,3% moških). Med študenti Medicinske fakultete, kjer so že potenciali za bolj prestižne poklice, je bilo več moških: med skupaj 1069 vpisanimi je bilo 386 moških (36,1%) in 683 žensk. Odstotek moških na Pedagoških fakultetah (Ljubljana in Maribor) je bil v tem letu od vpisanih 3.877 študentov 450 moških (11,6%) (Antončič, 1991).

Statistični letopis Republike Slovenije 2001 razkrije, da po desetih letih ni bistveno drugače. Podatki o vpisu na posamezni program v šolskem letu 2000/2001 po spolu pokažejo, da se je na Visoko zdravstveno šolo skupno vpisalo 2479 oseb, od tega 305 moških (12,3%). Vpis na Pedagoško fakulteto razkriva, da se je v tem šolskem letu vpisalo skupno 7432 oseb, med njimi 977 (13,1%) moških. Primerjava med vpisom v Ljubljani in Mariboru razkriva velik razkorak, saj se je v glavnem mestu vpisalo le 8,1% moških, medtem ko v Mariboru še enkrat več (16,2%) (Antončič, 2001).

Statistični letopis Republike Slovenije 2011 kaže, da se število vpisanih študentov visokih strokovnih šol po področjih izobraževanja mednarodne standardne klasifikacije izobraževanja (ISCED 97) na področju zdravstva v šolskem letu 2010/2011 povečuje: od skupaj vpisani 9.463 oseb je bilo 2.001 moški (21%) in 7.462 žensk.

Za potrebe nadaljnje primerjave smo za podatke zaprosili še Ministrstvo za šolstvo, izobraževanje in šport RS. Spodaj so prikazani podatki o izobraževanju (vpisani) za vse srednje šole po Sloveniji skupaj, in sicer: šolsko leto 2010/2011 in šolsko leto 2015/2016; razdelitev po spolu; moški v %:

	Šolsko leto 2010/2011			Šolsko leto 2015/2016		
	VSI	MOŠKI	M (%)	VSI	MOŠKI	M (%)
Bolničar-negovalec	604	166	27,48	586	174	29,69
Tehnik zdravstvene	1076	291	27,05	0	0	0

nege				(ukinjen program)	(ukinjen program)	(ukinjen program)
Zdravstvena nega	3388	972	28,69	4092	1159	28,32
Zdravstvena nega (pti)	104	32	30,77	201	63	31,34
Predšolska vzgoja	1923	133	6,92	2372	257	10,84
Predšolska vzgoja (pt)	33	2	6,06	67	7	10,45

Vir: Ministrstvo za šolstvo, izobraževanje in šport RS.

V raziskovanih šolskih letih so se nekateri programi spreminjali. Razlika med srednješolskim programom zdravstvene nege in zdravstvene nege PTI v zgornji tabeli je v tem, da so slednji programi poklicno tehniškega izobraževanja (3+2), ki trajajo 2 leti + na koncu poklicna matura. V te (PTI) programe se vpisujejo dijaki, ki so predhodno že zaključili SPI program, želijo pa pridobiti V. stopnjo izobrazbe. Prav tako je zaznana razlika med srednješolskim programom predšolske vzgoje in programom predšolske vzgoje PT. Slednji so programi poklicnih tečajev, ki trajajo 1 leto in se zaključijo s poklicno matura - v te programe se na primer vpišejo dijaki, ki so zaključili 4. letnik gimnazijskega programa, vendar se želijo preusmeriti in pridobiti prvi poklic, ne želijo opravljati splošne mature. Tako se na primer iz gimnazijskega programa vpišejo v program Predšolska vzgoja (PT) in ko ta enoletni program končajo, pridobijo enako izobrazbo Vzgojitelj predšolskih otrok, kot da bi v celoti obiskovali program STSI - Predšolska vzgoja.

Ob primerjavi med vpisom šolskega leta 2010/2011 in 2015/2016 lahko ugotovimo rahlo povečanje števila moških. Skoraj 4 odstotne točke povečanje je na programu predšolske vzgoje, medtem ko se pri programu bolničar-negovalec odstotek moških pri vpisu poveča za 2 odstotni točki. Odstotek moških pri vpisu na zdravstveno nego se giblje okrog 1%.

Podatki o zaključenem izobraževanju pri istih šolskih programih.

	Šolsko leto 2010/2011			Šolsko leto 2015/2016		
	VSI	MOŠKI	M (%)	VSI	MOŠKI	M (%)
Bolničar-negovalec	93	18	19,36	146	43	29,45
Tehnik zdravstvene nege	515	127	24,66	0 (ukinjen program)	0 (ukinjen program)	0 (ukinjen program)
Zdravstvena nega	nov program	nov program (še ni konec)	nov program	620	171	27,58

Zdravstvena nega (pti)	22	6	27,27	52	13	25,00
Predšolska vzgoja	118	2	1,70	190	20	10,53

Vir: Ministrstvo za šolstvo, izobraževanje in šport RS.

Podatki se nekoliko spremenijo, ko pogledamo na zaključeno šolanje pri istih programih glede na spol. V nekaterih primerih je prišlo do spremembe šolskih programov – na primer: ukinjen je bil program tehnik zdravstvene nege in na novo vzpostavljen program zdravstvena nega. Med dostopnimi podatki še posebej odstopa odstotek moških, ki so dokončali program bolničar-negovalca, saj je le 19% (vpis pa skoraj 28%), kar kaže na visok osip.

Dostopni podatki - zaposlitve

Evropska komisija si je leta 1996 zadala, da naj bo delež moških v predšolski vzgoji 20 % (Vlašić, 2010: 143). Delež moških, ki so zaposleni kot vzgojitelji ali pomočniki vzgojiteljev v Sloveniji se je v zadnjih desetih letih povečal za eno odstotno točko, vendar še vedno ni dosegel 3% zaposlenih. Pedagoško osebje v predšolskem obdobju (v vrtcih) so v veliki večini ženske. Moški so bili v šolskem letu 2013/14 med strokovnimi delavci zastopani v prvem starostnem obdobju (1–3 leta) z 2 % in tudi v drugem (4–5 let) z 2 %. V letu 2016 je bilo vseh vzgojiteljev in pomočnikov vzgojitelja skupno 10.901, od tega je bilo 98 % žensk. Tudi v pedagoškem osebju na ravni osnovne šole prevladujejo ženske (v 2013/14: 88 %). V EU-28 je bil delež žensk v osnovnošolskem izobraževanju v šolskem letu 2012/13 najmanjši v Grčiji in Španiji (69 %), največji pa v Latviji (89 %) (Vrabič Kek idr., 2016).

Leta 1995 je bilo na področju »zdravstva in socialnega varstva« zaposlenih 47.000 oseb, od tega 10.000 (oziroma 21%) moških. Leta 1999 je bilo na področju »zdravstva in socialnega varstva« zaposlenih 45.000 oseb, od tega 9.000 (oziroma 20%) moških (Anketa o delovni sili).

Storitev nege in pomoči na domu je leta 2016 izvajala velika večina žensk - socialnih oskrbovalk (96,9 %). V programih osebne asistence (pomoč osebam z ovirami) je bilo v letu 2015 zaposlenih 392 oseb; tri četrtine oseb (300) je bilo žensk, 92 pa je bilo moških (Smolej idr., 2016).

Struktura zaposlenih v celotnem sistemu dolgotrajne oskrbe razkrije, da je velika večina izvajalk žensk, in sicer kar 88,1 %. Ker nam pridobljeni podatki ne omogočajo podrobnejšega pregleda spolne strukture zaposlenih glede na posamezne poklicne profile, lahko omenimo le, da spolna struktura zaposlenih za izvajanje osebne asistence in zaposlenih v zasebnih VDC-jih nekoliko odstopa od povprečja, in sicer je pri obeh »tipih« izvajalcev dolgotrajne oskrbe dobra petina moških (pri izvajalcih osebne asistence 23,5%, v zasebnih VDC-jih pa 21,2%). Med zasebnimi izvajalci patronažne dejavnosti ni nobenega moškega izvajalca. Obstoječi podatki pa ne vključujejo zaposlenih v stanovanjskih enotah na področju duševnega zdravlja.

Statistični letopis Republike Slovenije 1991 razkriva sledeče podatke po spolu:

- delavci v izobraževanju (1990): skupaj = 35631; od tega 26485 žensk (to pomeni 74% žensk oziroma 26% moških)
- delavci na področju zdravstvene zaščite (1990): skupaj = 35606; od tega 29456 žensk (to pomeni 83% žensk oziroma 17% moških)
- delavci na področju socialnega varstva (1990): skupaj = 20172; od tega 17885 žensk (to pomeni 89% žensk oziroma 11% moških) (Antončič, 1991).

Deset let kasneje (2001) Statistični letopis Republike Slovenije navaja naslednje podatke:

- zaposleno osebje za nego in vzgojo (1990/1991): skupaj = 6950; od tega 6889 žensk (kar pomeni 61 moških oziroma 0,9%)
- zaposleno osebje za nego in vzgojo (1999/2000): skupaj = 7329; od tega 7272 žensk (kar pomeni 57 moških oziroma 0,8%)
- strokovni delavci v šolah (1990/1991): skupaj = 14655; od tega 12358 žensk (kar pomeni 2297 moških oziroma 15,7%)
- strokovni delavci v šolah (1998/1999): skupaj = 15140; od tega 12820 žensk (kar pomeni 2320 moških oziroma 15,3%) (Antončič, 2001).

Primerjave podatkov iz let 2010 in 2015 kažejo:

- za poklic »zdravstveni strokovnjaki/zdravstvene strokovnjakinje, strokovnjaki/strokovnjakinje biomedicinskih, bioloških, biotehničnih ved« je bilo v letu 2010 skupno zaposlenih 12.758 oseb, od tega 4.515 moških (oziroma 35,4%), medtem ko se odstotek v letu 2015 zelo zmanjša, in sicer je bilo skupno zaposlenih 21.714 oseb, od tega 5.063 moških (oziroma 23,3%).
- Na področju »strokovnjakov za vzgojo in izobraževanje« se odstotek zaposlenih moških zmanjša le za 1 odstotno točko med letoma 2010 in 2015, in sicer je bilo v letu 2010 skupno zaposlenih 45.287 oseb, od tega 8.778 moških (oziroma 19,4%), medtem ko v letu 2015 skupno 46.485 oseb, od tega 8.429 moških (oziroma 18,1%). V letu 2010 je bilo skupno zaposlenih 9.640 strokovnih delavcev za vzgojo in izobraževanje v vrtcih, od tega 165 moških (oziroma le 1,7%). Odstotek zaposlenih učiteljev v I. in II. triadi oziroma na razredni stopnji ostaja praktično enak: leta 2001 je bilo skupno zaposlenih 5.282 oseb, med njimi 160 moških (oziroma 3%). Število zaposlenih učiteljic in učiteljev je v letu 2010 sicer naraslo na 6.366, vendar je ostalo pri 2,8% moških (oziroma 178). Popolnoma enak delež moških (2,8%) ostaja tudi v letu 2014, čeprav je bilo skupno zaposlenih še nekaj več oseb, to je 6.826 (od tega 193 moških).

5. Analiza gradiva o poklicni orientaciji

V Sloveniji tematika poklicne orientacije ni vključena sistematično v predmetnik zadnjih razredov osnovnih šol, temveč se obravnava bodisi v okviru različnih predmetov, razrednih ur bodisi v okviru obšolskih aktivnosti. Področje poklicev in plačanega dela obravnavajo v okviru predmeta Državlanska vzgoja in etika v 8. razredu osnovne šole. Vendar poglavje zajema predvsem vidik ekonomske vrednosti dela, lastniške odnose, javnih dobrin in davkov, dohodkov, trga dela, zaposlitev in brezposelnost. Pri obravnavi poklicev je izpostavljena dihotomija stari – novi (npr. računalništvo) poklici kot posledica predvsem tehnoloških sprememb. Te spremembe narekujejo potrebe po novih poklicih in predvsem spoznanju, da se je potrebno

izobraževati za skupine poklicev in ne zgolj za posamezni poklic (npr. študij prava, ki omogoča opravljanje poklicev na tožilstvu, sodiščih, notarskih službah, v podjetjih, ipd.) (Ule Nastran idr., 2001).

Pregled virov o poklicni orientaciji in poklicnem usposabljanju pokaže, da v Sloveniji ni gradiv, ki bi spodbujala fante za odločanje za skrbstvene poklice. V splošnem so gradiva namenjena celotni šolajoči populaciji zadnjih razredov osnovne šole, staršem, strokovnim službam in učiteljicam ter učiteljem. Tovrstna gradiva, katerih izbor predstavljamo v nadaljevanju, so reprezentativna za nacionalni kontekst. Med gradivi za analizo smo izbrali dva vira, ki direktno naslavljata spol in poklic. To sta knjižica *Dan za punce* in projekt *Tkalnica poklicev za fante = punce*, pri čemer prvi vir spodbuja dekleta za odločanje za tehnične, naravoslovne in računalniške poklice, drugi vir pa naslavlja dekleta in fante v odločanju o njihovi poklicni orientaciji.

Za namen analize gradiva o poklicni orientaciji smo izbrali 6 virov, ki jih lahko razdelimo v dve skupini: v prvo skupino so vključene uradne strategije na področju poklicne orientacije in predstavljajo reprezentativne vire za to področje v Sloveniji. V drugi skupini so viri, ki predstavljajo večinoma projekte, torej enkratne aktivnosti, ki so vezane na lokalno raven, ter spletno stran o učnih pripomočkih.

Prva skupina: Uradna strategija – nacionalna raven

- Knjižica 'Dan za punce' je namenjena učenkam pri odločanju o poklicni poti.
- Spletna stran Moja izbira – Spletni servis za poklicno izobraževanje predstavlja vir informacij o poklicih, o programih in šolah ter je namenjen učencem in učenkam, staršem in svetovalnim službam.
- Priročnik Poklicna orientacija v 7. in 8. razredu osnovne šole. Priročnik za strokovne delavce.

Druga skupina: Projekti – lokalna raven

- Projekt Tkalnica poklicev za fante = punce naslavlja fante in dekleta ter opozarja na spolne stereotipe, ki vplivajo na odločitev o poklicu.
- DVD Moja sošeska predstavlja različne poklice, med katerimi je poklic vzgojitelja oz. vzgojiteljice predšolskih otrok.
- Spletna stran zasebnega podjetja www.otroci.org – primer učnega lista o poklicih.

Knjižica Dan za punce (<https://www.zds.si/si/publikacije>)

Knjižica *Dan za punce* je nastala v okviru projekta »Spodbujanje in motiviranje mladih žensk pri odločanju o poklicni karieri«, ki ga je med leti 2010 in 2014 izvajalo Združenje delodajalcev Slovenije v sodelovanju z Gospodarskim interesnim združenjem (GIZ) Podjetnost, sofinanciral pa ga je Evropski socialni sklad. Ključna aktivnost projekta je bila organizacija dogodka *Dan za punce*, ko so dekleta zadnjih razredov osnovne šole lahko spoznala podjetja na področju naravoslovja, tehnike in informacijske tehnologije. Dogodek *Dan za punce* je bil organiziran leta 2012, 2013 in 2014 ter ponovno leta 2017. Na spletni strani www.danzapunce.si je zapisano, da je dogodek *Dan za punce* namenjen dekletom 7., 8. in 9. razredov osnovne šole, ki se odločajo za bodoči poklic in izrecno spodbuja k odločanju za naravoslovno-tehnične poklice.

Knjižico *Dan za punce* (58 strani), ki je izšla leta 2014 v 4000 izvodih, je pripravilo Združenje delodajalcev Slovenije. Dostopna je tudi na spletni strani Združenja delodajalcev Slovenije

(<https://www.zds.si/si/publikacije>). Namenjena je dekletom v zadnjih razredih osnovne šole in jih v motivacijskem, spodbujajočem načinu pisanja neposredno nagovarja, da se odločijo za poklic, ki ga v prihodnje želijo opravljati in naj jih pri tem ne ustavijo spolni stereotipi in delitve na 'moške' in 'ženske' poklice.

»Kljub stereotipom in delitvam na moške in ženske poklice strokovnjakinje s področja naravoslovja in tehnike dokazujejo, da dekleta obvladate vse vrste poklicev« (str. 7).

Struktura knjižice je razdeljena na posamezne sklope, ki zajemajo:

- Osnovne informacije o trendih zaposlovanja in perspektivnih panogah, kjer so izpostavljeni tehnični poklici (inženirstvo, strojništvo in elektrotehnika) in področje računalništva. Izpostavljeni so tudi poklici v gradbeništvu (preprosta gradbena dela), kovinarstvo, elektromonterstvo, mizarstvo in gostinstvo. Poudarek je na tem, da je potreba po zaposlovanju v *»tradicionalno moških poklicih, vendar ste tudi dekleta pri opravljanju teh služb več kot odlična«* (str. 8).
- Priporočila dekletom, da naj pri izbiri nadaljnjega šolanja in bodočega poklica upoštevajo lastne želje in naj se ne ozirajo na spolne stereotipe.
- Predstavitve zgodb treh žensk, ki so se uveljavile na področju tehnike in naravoslovja.
- Predstavitve projekta Dan za punce in navedbo vseh podjetij, ki so sodelovala pri dogodkih Dan za punce od leta 2012 do leta 2014.
- Predstavitve nekaterih poklicev iz področij naravoslovja in tehnike vključno z izobraževalnimi programi: elektrotehnika, mediji in multimedija, računalništvo, strojništvo, logistika, gradbeništvo, mizarstvo in lesarstvo, kemija, avtokaroserijska dela in biologija. Pri predstavljenih področjih so navedene tudi kratke zgodbe s fotografijami žensk, ki so se uveljavile v teh poklicih.
- V zaključku so navedene povezave za iskanje dodatnih informacij o zaposlovanju in izobraževanju (npr. Zavod za zaposlovanje, spletni portal Moja izbira, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport s povezavami na seznam srednjih šol, Center za poklicno svetovanje, ipd.).

Vizualno je knjižica opremljena s fotografijami žensk v delovnih okolij (npr. laboratorij, gradbišče, ipd.) in njihovih portretnih fotografij:

- pri predstavitev uspešnih žensk, ki delujejo v naravoslovju, tehniki ali računalništvu;
- pri predstavitev različnih poklicev v naravoslovju in tehniki ter
- v kratkih zgodbah žensk, ki delujejo v teh poklicih (npr. medijska tehnika, raziskovalka, izdelovalka nakita iz lesa, ipd.).

Naslovnica prikazuje fotografijo prve pilotke Kristine Gorišek v Sloveniji, ki so pospremljene z besedami iz l. 1932, ko je prvič sama upravljala letalo:

»Dodala sem gas in se prvokrat sama podala v prostor med nebom in zemljo. Bila sem presrečna in pri srcu mi je bilo nepopisno lepo«. Ob fotografiji pilotke je v oblaku, ki stripovsko ponazarja njene besede, zapis »razmišljaj po svoje!«.

Naslovnica knjižice Dan za punce

Vir: Združenje delodajalcev Slovenije (2014): Dan za punce. <https://www.zds.si/si/publikacije>

V knjižici je na več mestih izpostavljeno, da obstajajo moški in ženski poklici, pri čemer ni opredeljeno, kaj je mišljeno kot 'ženski' ali 'moški' poklic in uporaba teh terminov ni problematizirana. Iz publikacije lahko razberemo, da se termin 'ženski' ali 'moški' poklic nanaša na številčno prevlado bodisi žensk bodisi moških v določenem poklicu oz. dejavnosti.

Način pisanja je opogumljajoč. Neposredno nagovarja dekleta in jih spodbuja k razmišljanju o sebi, o svojih željah, o tem, kaj bi rade počele v življenju na poklicnem področju, kaj jih zanima, ter da naj te želje uresničijo in se ne ozirajo na družbena pričakovanja, družbene stereotipe o spolih in področjih delovanja:

Postani, kar ti želiš!

Razmišljaj po svoje!

V celotnem besedilu so nagovorjena dekleta in poklici v katerih številčno prevladujejo moški, pri čemer najdemo zapisano, da obstajajo tudi feminizirani poklici v katerih prevladujejo ženske in kjer so tudi moški lahko uspešni (str. 14):

»Obstajajo zakoreninjene predstave o »moških« in »ženskih« poklicih, toda večinoma ne držijo. Ženske so lahko enako uspešne ali celo boljše v večini poklicev, ki jih imajo mnogi za moške, in obratno. Tudi moški so lahko zelo dobri v poklicih, v katerih smo bolj vajeni žensk. Zato razmišljaj širše! Razmišljaj o svojih željah in talentih, ne o pričakovanjih okolice.«

Na fotografijah so ženske večinoma upodobljene v aktivnih vlogah v delovnih okoljih in kot portreti v kontekstu predstavitev žensk v poklicih iz področja naravoslovja, tehnike in računalništva. V aktivnih vlogah so prikazane tudi udeleženke dogodka Dan za punce (npr. obisk podjetja, delavnice, ipd.). Poleg fotografij najdemo v knjižici tudi ilustracije šestih deklet, ki se pojavijo kot dodatno vizualno gradivo, npr. pri uvodu v predstavitev projekta Dan za punce, pri navedbah podjetij, ipd. Dekleta na ilustracijah delujejo modno in pasivno z izjemo prve ilustracije v uvodnem delu besedila, ki direktno nagovarja dekleta z vprašanjem: »Kaj boš pa ti, ko boš velika?«. Vprašanje sicer deluje nekoliko otročje, saj gre za najstnice in bi bilo bolj primerno nasloviti vprašanja v smislu: »Si že razmišljala o tem, kateri poklic bi rada opravljala?«. Na vseh šestih ilustracijah so dekleta oblečena modno, so naličena, delujejo sproščeno, in predvsem dajejo vtis kot, da je pomemben zunanji izgled. Poleg tega niti na eni ilustraciji niso vidne oči, saj dve dekleti nosita sončna očala, pri eni je dolžina las do višine oči, dve pa očitno mižita, kar je presenetljivo glede na opogumljajoči način pisanja in neposredno naslavljanje deklet pri odločanju za bodoči poklic. Dekleta na ilustracijah so statična in delujejo pasivno v nasprotju s fotografijami, ki izražajo gibanje, delovanje in aktivnost (v delovnih okoljih). Uporaba ilustracij in fotografij v knjižici kaže na nekonsistentnost vizualnega gradiva predvsem z vidika opolnomočenja deklet pri odločanju o izobraževalni in poklicni poti.

Vir: Združenje delodajalcev Slovenije (2014): Dan za punce. <https://www.zds.si/si/publikacije>

Na fotografijah prevladujejo mlade ženske, v manjšini so ženske srednjih let, ki pa so predstavljene kot uspešne ženske, podjetnice, ipd. Na fotografijah se moški pojavijo dvakrat in v obeh primerih skupaj z ženskami v delovnih okoljih (npr. na gradbišču). Intersekcijskih dimenzij, kot so etničnost, migracije, religija, ni prisotnih. V jeziku je značilen simetrični

binarizem, 'moški' poklici – 'ženski' poklici, 'fantovske igrače'.

V celotnem besedilu ženske prek svojih zgodb predstavljajo izobraževalne in poklicne poti ter svojo uspešnost na posameznih področjih poklicnega delovanja ter na ta način nagovarjajo dekleta k odločanju za poklic, kjer številčno prevladujejo moški in so označeni kot 'moški' poklici. Poklici na področju naravoslovja, tehnike in računalništva so predstavljeni kot perspektivni poklici, kjer je velika potreba po zaposlovanju. V predstavljenih zgodbah so ženske reprezentirane kot enako kompetentne v primerjavi z moškimi pri opravljanju teh poklicev. Jezik in vsebina sta oblikovana tako, da spodbujata opolnomočenje pri odločanju za poklic na podlagi lastnih interesov in želja brez družbenih stereotipov o spolnih vlogah in delitvah na 'moške' in 'ženske' poklice. V knjižici sta termina 'ženski' ali 'moški' poklic zapisana kot dejstvo, pri čemer umanjka interpretacija, kaj pomeni 'ženski'/'moški' poklic in problematizacija tovrstnih binarnih delitev. Vizualno gradivo z izjemo ilustracij doseže namen in sporočilnost knjižice.

Moja izbira – Spletni servis za poklicno izobraževanje

Spletna stran Moja izbira (www.mojaizbira.si) zajema aktualne informacije o poklicih in izobraževalnih programih ter šolah. Moja izbira vključuje informacije iz baz podatkov Ministrstva za izobraževanje, šolstvo in šport, Andragoškega centra Slovenije, Obrtne zbornice in Zavoda RS za zaposlovanje. Podatke o srednjih šolah dopolnjujejo srednje šole. Spletno stran upravlja Center RS za poklicno izobraževanje. Spletna stran je namenjena učencem in učenkam, dijakom in dijakinjam, staršem, šolam, zlasti svetovalnim službam, kariernim svetovalcem in svetovalkam ter svetovalcem oz. svetovalkam v vseživljenjskem učenju.

Spletna stran je bila vzpostavljena leta 2008, leta 2014 pa je bila prenovljena v okviru projekta, ki ga je financiral Evropski strukturni sklad. Informacije na spletni strani so organizirane na pregleden način in omogočajo dostop do aktualnih informacij ter podatkov o poklicih, šolah in programih, nasvetov, pripomočkov (npr. različne igre, kot je igra o poklicu, ipd.) za svetovalne službe, učence in učenke ter starše. Na spletni strani je predstavljenih 476 poklicev, 367 šol in 278 programov. Predstavitve nekaterih poklicev so opremljene tudi s kratkimi video filmi.

Opis posameznega poklica vključuje kratko predstavitev, kakšno delo zajema, informacije o delovnih pripomočkih, kaj je končni izdelek oz. storitev, kakšni naj bi bili interesi tistih, ki se odločajo za poklic ter nevarnosti oz. tveganja, ki so povezana z opravljanjem poklica. Spletna stran vključuje tudi druge informacije (novice o dogodkih, projektih) vključno s spletnimi igrami, s katerimi lahko mlada oseba preveri svoje poklicne interese. Poklici so vizualno predstavljeni tudi s Poklicnimi kartami, na katerih je ilustracija osebe, ki opravlja določen poklic, v spodnjem delu kartice pa je zapisano ime poklica v slovenskem in angleškem jeziku. Ime poklica v slovenskem jeziku je zapisano v moški slovnični obliki.

Informacije in podatke o poklicih, ki so predstavljeni na spletnem portalu Moja izbira je posredoval Zavod RS za zaposlovanje.

Za namen analize smo izbrali dva poklica, ki sta povezana s skrbstvenim delom in sicer oskrbovalec in negovalec na domu ter vzgojitelj predšolske vzgoje.

Oskrbovalec in negovalec na domu

V opisu poklica je zapisano, da gre za skrbstveno delo za starejše, bolne in osebe s posebnimi potrebami. Delo poteka na domu oskrbovane osebe in zajema opravljanje gospodinjske pomoči, nege in socialne oskrbe. Kot izdelek oz. storitev je navedena pomoč osebi, ki skrb in nego potrebuje. Za tiste, ki se odločajo za ta poklic, je pomembno, da imajo »pozitiven odnos do ljudi« in da morajo »biti sposobni vzpostaviti ustrezen stik z uporabnikom«. V predstavitvi so opisane tudi potencialne nevarnosti, od stresnih situacij, poklicne izgorelosti do poškodb hrbtenice, ipd.

Naslovna ilustracija za poklic oskrbovalec in negovalec na domu:

Vir: <http://www.mojaizbira.si/poklic/oskrbovalec-negovalec-na-domu>

Pred tekstovnim opisom poklica je tudi ilustracija, ki prikazuje nasmejanega mladega moškega - zdravnika v zdravniških oblačilih in s pripomočkom za merjenje srčnega utripa. Mlad moški se na ilustraciji pojavi štirikrat in vedno v enakem položaju kot, da maha v pozdrav. V ozadju so premične stene na kolesčkih in miza ter stol na kolesčkih, kar daje vtis okolja bolnišnice, zdravstvenega doma in ne bivalnega okolja. Na ilustraciji umanjka oskrbovana oseba, zato tudi ilustracija ne sporoča osnovne informacije o poklicu: skrbstveno delo ter razmerje oskrbovalec – oskrbovana oseba. Uporaba te ilustracije je za predstavitev poklica oskrbovalec in negovalec na domu popolnoma neustrezna, saj predstavlja poklic zdravnika, ki je visoko hierariziran in v katerem se v precejšnji meri uveljavljajo moški v nasprotju s feminiziranim in nizko kvalificiranim skrbstvenim delom, ki poteka v domačem okolju.

Poleg tega se v Poklicnih kartah ta ilustracija pojavi za opis poklica bolniški strežnik. Predstavitev poklica ni opremljena z video filmom.

Na ravni vsebine in na ravni jezika moški slovnični spol prevzema spolno nevtralno obliko. Ostalih družbenih označevalcev, kot je starost, etničnost, ipd., ni v besedilu. Ilustracija ne prikaže poklica oskrbovalec in negovalec na domu, zaradi česar vsebina in vizualno gradivo nista konsistentna. S tem je predstavitev poklica pomanjkljiva, kar ni nepomembno iz vidika odločanja za bodoči poklic.

Vzgojitelj predšolskih otrok

Na spletni strani nazivu poklica vzgojitelj predšolskih otrok sledita ilustracija ter podrobnejši opis poklica. Izpostavljene so osebnostne lastnosti, znanja, kompetence in veščine potrebni za ta poklic: *»motiviranost za vzgojno delo, ki temelji na ljubezni in veselju do dela z otroki. Razvite mora imeti osebnostne lastnosti, kot so ustvarjalnost, komunikativnost, občutljivost, empatija-sposobnost vživljanja v svet otrok in v svet staršev in sposobnost vodenja skupine«.*

Naslovna ilustracija za poklic vzgojitelj predšolskih otrok:

Vir: <http://www.mojaizbira.si/poklic/vzgojitelj-predsolskih-otrok>

Ilustracija prikazuje nasmejanega moškega – vzgojitelja, ki na svojih ramenih drži majhnega otroka – dečka, ki se prav tako smeji in ima roke široko razprte, kar nakazuje na igro, na aktivnost in odnos med njima. V ozadju so igrače (kocke, avtomobil) in otroška risba na steni, dogajanje je postavljeno v notranji prostor, v igralnico. Celotna ilustracija deluje veselo in sporoča osnovno idejo o poklicu – delo z otroki je zabavno. Vendar pa ilustracija zajame samo zabavnejši del vzgojiteljskega poklica, ne pa tudi skrbstvenih, negovalnih opravil, ki predstavljajo manj zabaven in veliko bolj rutiniziran, a enako pomemben del tega poklica. Iz vidika enakosti spolov nosi ta ilustracija sicer pomembno sporočilo, saj prikazuje moškega v skrbstveni vlogi, vendar samo v igri kot prijetnem delu vzgojiteljskega poklica. Nenavadno je, da so izrazito feminizirani poklici, kot vzgojiteljski poklic je, predstavljeni na evfemistični način in v moški vlogi. Zdi se, da temelji pristop spodbujanja fantov za odločanje za skrbstvene poklice, predvsem na poudarjanju tega poklica kot 'zabave z otroki' in ne kot resnega, odgovornega in skrbstvenega poklica.

Ilustraciji sledi kratek opis poklica, ki je v celoti zapisan v ženski slovnični obliki: *»Vzgojiteljica predšolskih otrok skrbi za celosten razvoj otroka. Ustvarja in zagotavlja možnosti za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti. Razvija otrokovo samostojnost, samoiniciativnost, radovednost, komunikacijo, sposobnost razmišljanja, ustvarjalnega izražanja in pozitivno podobo o sebi«.* V preostalem delu besedila je uporabljena moška slovnična oblika. Na ravni jezika uporaba moškega in ženskega spola deluje nekonsistentno in ambivalentno. V kratkem opisu poklica, ki je zapisan v ženski obliki, je v ospredju otrok in izpostavljena podporna vloga vzgojiteljice pri omogočanju pogojev za čimboljši razvoj otroka, medtem ko v preostalem delu besedila prevladujejo poudarki aktivne vloge vzgojitelja, ki opravlja vzgojno delo z otroki, delo s starši. Načrtuje, organizira in izvaja vzgojno-izobraževalno delo z otroki, sodeluje s pomočnikom oz. pomočnico vzgojitelja_ice, ter se tudi dodatno usposablja.

Predstavitev poklica je poleg tekstovnega opisa opremljena tudi s petimi krajšimi video filmi, v katerih so glavne akterke izključno ženske – vzgojiteljice (dostopno na <http://www.mojaizbira.si/poklic/vzgojitelj-predsolskih-otrok>). V prvem filmu, ki je predstavljen kot

skeč, igrajo profesionalni igralci in igralka. Glavna protagonistka je vzgojiteljica – ženska, otroke pa igrajo moški igralci. Ostali štirje video filmi prikazujejo vzgojiteljice, ki s kratkimi izjavami opišejo svoje delo in poklicno pot ter povedo, zakaj so se odločile za ta poklic. Video filmi prikazujejo dnevno dogajanje v vrtcu, od prihoda otrok, zajtrka, različnih iger v igralnici, aktivnosti na igrišču, kosila in popoldanskega počitka. V enem od video filmov sta prisotna tudi dva mlada moška v vlogi pomočnikov vzgojiteljice, ki pomagata pri zajtrku, pri popoldanskem počitku, vendar pa nimata aktivne vloge (npr. nista aktivno vključena v intervju). Poleg dela v vrtcu videi prikazujejo tudi študij na Pedagoški fakulteti, kjer so v predavalnici profesorica in študentke. Predstavljene so kratke izjave študentk, ki pojasnjujejo, zakaj so se odločile za študij in katera znanja ter veščine naj bi oseba, ki opravlja delo v vrtcu imela. Eden od video filmov predstavi poklic vzgojitelja v vrtcu in učitelja razrednega pouka. Ta video se začne kot risanka, kjer se dva otroka – dečka prerivata za igračo – avionček, v kader pride vzgojiteljica in ju da narazen ter posadi za mizo, kjer vsakemu pomaga narediti svoj papirnati avionček. Video se nadaljuje s prizorom v razredu, kjer učiteljica pomiri dva otroka – spet fanta, enega pokliče pred tablo, kjer mora odgovoriti na vprašanje. Sledi prikaz vzgojiteljice v vrtcu, ki v kratki izjavi pove, zakaj se je odločila za poklic vzgojiteljice. Video se zaključi s kratko izjavo ravnatelja Srednje vzgojiteljske šole in gimnazije v Ljubljani, ki predstavi poklic pomočnika vzgojitelja kot perspektiven poklic zaradi rahlega povečanja števila rojstev in iz vidika možnosti nadaljnjega izobraževanja.

V vizualnih gradivih je dnevno dogajanje v vrtcu večinoma posneto v notranjih prostorih, v igralnicah. V eni izmed prikazanih iger skupina deklic ureja frizuro vzgojiteljici, medtem ko skupina fantov igra namizni nogomet, kar deluje zelo ospoljeno: deklice – pasivnost, zunanji videz, fantje – šport, aktivnost. Zunanjih prizorov vrčevskega vsakdana je bistveno manj, in tu so otroci prikazani pri igri v peskovniku, pri teku, ni pa izpostavljene neposredne vloge vzgojiteljice.

Celotno besedilo na spletni strani, kjer je predstavljen poklic, je napisano v moški slovnični obliki, z izjemo kratkega opisa, ki je napisan v ženski slovnični obliki. Z izjemo ilustracije, ki prikazuje moškega – vzgojitelja, v celotnem vizualnem gradivu prevladujejo ženske protagonistke v vlogah vzgojiteljic, kuharic v vrtcu, študentk in profesoric na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Ženske, ki nastopajo v teh kratkih video filmih, predstavljajo homogeno skupino žensk, mlajših in srednjih let. Spol in mladost delujeta kot dominantni družbeni označevalci. V edinem video filmu, ki prikaže tudi dva mlada moška – pomočnika vzgojiteljice, le-ta nimata aktivne vloge pri predstavitvi poklica, s čimer je zamujena priložnost, da bi video nagovarjal tudi fante. Iz vidika enakosti spolov in spodbujanja fantov za odločanje za skrbstvene poklice bi video predstavitev imela pomembno sporočilo, če bi tudi oba pomočnika vzgojiteljice dobila svoj glas v videu. V tem primeru bi bila reprezentacija skrbstvenega dela in spola povsem drugačna, ker bi se v povezavi s skrbstvenim delom vzpostavila neposredna povezava tako z ženskami kot moškimi, ki opravljajo poklic vzgojiteljice oz. vzgojitelja. Tako pa vizualno gradivo vzpostavlja razmerje med ženskami in skrbstvenim delom z otroki, kar reproducira obstoječe stereotipizirane spolne vloge. Poudarjene so osebnostne značilnosti, ki so sicer v splošnem kontekstu opredeljene kot 'ženske' lastnosti, npr. sočutje, empatija, komunikativnost, ipd. Znanje, veščine in kompetence so v vizualnih gradivih predstavljene na uspoljen način – reprezentacija izključno žensk kot komunikativnih, kreativnih, sočutnih, ki opravljajo delo vzgojiteljice v vrtcih, medtem ko je vloga moških popolnoma odsotna oz. je prikazana zgolj v vlogi pomočnikov vzgojiteljic. Ostalih družbenih označevalcev (npr. etničnost, migracije, spolna orientacija) v gradivu ni prisotnih.

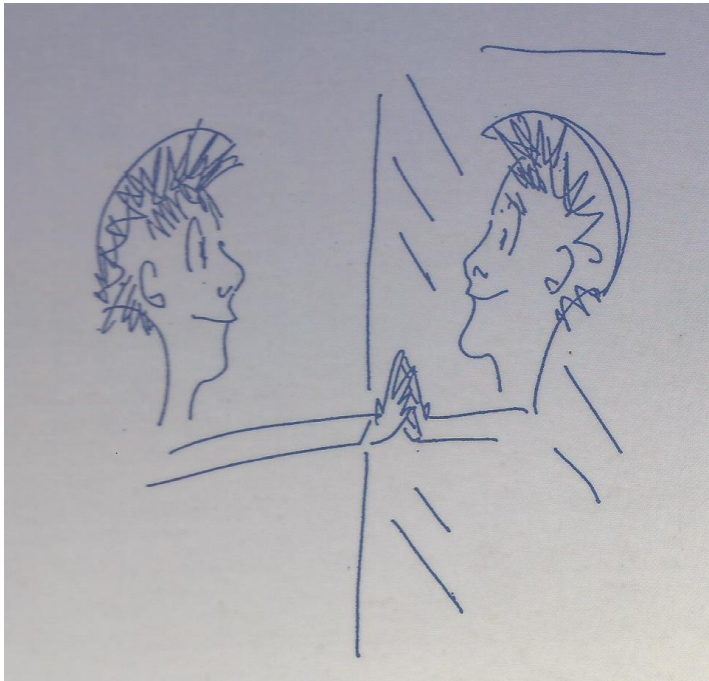
Priročnik Poklicna orientacije v 7. in 8. razredu osnovne šole. Priročnik za strokovne delavce

Priročnik za strokovne delavce in delavke zajema program dela z učenci in učenkami 7. in 8. razreda osnovne šole ter z njihovimi starši. Je delo dveh avtoric, ki sta svetovalni delavki v dveh osnovnih šolah in temelji na njunem delu, znanju in izkušnjah pri izvajanju programa poklicne orientacije z učenci in učenkami ter starši. Priročnik je namenjen strokovnim službam, svetovalnim delavcem in delavkam. Vsebuje predstavitev programa, navodila za izvedbo vaj z učenci in učenkami, ki se lahko izvajajo v okviru razrednih ur, nadomeščanj, krožkov, kulturnih dnevov, individualnih pogovorov z učenci in učenkami ter starši, ipd.. Namreč, tematike poklicne orientacije niso sistematično vključene v predmetnik, temveč se lahko izvajajo v okviru različnih šolskih aktivnosti. Avtorici ob tem zapišeta: »Program temelji na aktivnem sodelovanju učencev in staršev v procesu poklicnega odločanja« (Pregelj Arčon in Skrt Leban, 2000).

Priročnik je strukturiran po poglavjih. Avtorici najprej predstavita pregled programa poklicne orientacije za 7. in 8. razred osnovne šole, kjer so po mesecih šolskega leta razporejene aktivnosti za delo z učenci in učenkami ter za delo s starši. Sledijo ločeni vsebinski sklopi za 7. in za 8. razred osnovne šole ter sklop za delo s starši vključno s prilogami ter prosojnicami (za vizualno predstavitev s projektorjem). Vsebinska sklopa sta razdeljena na poglavja o izobraževalnem sistemu (srednje šole, predmetniki, ipd.), o poklicih in samo-evalvaciji/samo-prevpraševanju o interesih in zanimanjih za bodoči poklic. Pri slednjem je velik poudarek na samo-predstavitvi, da se učenec oz. učenka predstavi na podlagi ključnih pojmov, kot so interesi, sposobnosti, temperament in značaj ter učne navade. V delu o poklicih so predvidene številne vaje o razmišljanjih o razlogih za izbiro poklica, o skupinah poklicev, o poklicih, ki jih opravljajo družinski člani in članice vključno z vajami, ki spodbujajo razmišljanje o lastnostih, ki naj bi jih imele osebe za opravljanje določenega poklica. Z izvedbo teh vaj učenec oz. učenka izdelava osebno mapo.

Priročnik je napisan v moški slovnični obliki. Izjema je zgolj vaja o razvrščanju poklicev v skupine, kjer je v seznamu navedenih 54 poklicev, ki so z izjemo dveh poklicev zapisani v moški slovnični obliki (npr. zdravstveni tehnik, učitelj razrednega pouka, kuhar, baletni plesalec, dimnikar, pilot, elektrotehnik, psiholog, prodajalec, novinar, usnjar, pek, čevljar, arhitekt, bolničar, ipd.). Dva poklica, to sta šivilja in vzgojiteljica, pa sta zapisani v ženski slovnični obliki, kar deluje nenavadno in nekonsistentno.

Naslovnica Poklicna orientacija v 7. in 8. razredu osnovne šole. Priročnik za strokovne delavce:

Vir: Pregelj Arčon in Skrt Leban, 2000.

Vizualno gradivo predstavljajo ilustracije mladega fanta, skuštranih las v različnih aktivnostih, ki ponazarjajo različne poklice ter liki, ki ponazarjajo različne poklice.

Opis poklicev in lastnostih, ki naj bi jih oseba imela za opravljanje določenega poklica, je spolno zaznamovan. Na sliki so trije liki, dva moška in en ženski, ob katerih so napisane lastnosti. Učenke in učenci morajo definirati za katere poklice oz. področja gre. Vprašanje se glasi: »V katerih poklicih bi osebe s temi lastnostmi po tvojem mnenju lahko dobro uspevale?«.

Projekt Tkalnica poklicev za fante = punce (<http://www.fundacija-prizma.si/index.php/en/novice/2-staticni-prispevki/330-tkalnica-poklicev-za-fante-punce>)

Projekt Tkalnica poklicev za fante = punce je leta 2016 izvedla Fundacija Prizma, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pa je sofinanciralo projekt. Kot je zapisano v predstavitvi, projekt *»želi preseči spolne stereotipe, ki vplivajo na ključne odločitve učenk in učencev zaključnih razredov osnovne šole glede izobraževanja in kariernih poti«*. Ključna ideja je, da se mladi pri nadaljnjem izobraževanju in izbiri poklicne poti odločajo na podlagi lastnih želja, interesov in ne na podlagi pričakovanj staršev in družbe. Namen projekta je prispevati k enakosti spolov pri odločanju za poklice in na trgu dela ter k odpravi diskriminacije na podlagi spola. Projektne aktivnosti so vključevale interaktivne delavnice za učence, učenke, starše, svetovalne službe v štirih osnovnih šolah na Štajerskem, javni natečaj za učence in učenke za umetniške prispevke na temo *»Ženske v tehniki, zakaj pa ne?/Moški v predšolski vzgoji, zakaj pa ne?«*, in zaključno konferenco.

Vir: <http://www.fundacija-prizma.si/index.php/en/novice/2-staticni-prispevki/330-tkalnica-poklicev-za-fante-punce>

Projekt prepoznava, da se tako ženske v maskuliniziranih poklicih kot moški v feminiziranih poklicih soočajo s spolnimi stereotipi. Hkrati tudi opozori, da se že pri vpisu v srednje šole pokaže spolna diferenciacija, kjer punce številčno prevladujejo v splošnih programih ter usmeritvah, kot so tekstilstvo, ekonomija, zdravstvo, izobraževanje, družboslovje, kultura in osebne storitve, medtem ko

je delež fantov prevladujoč v programih gozdarstva, lesarstva, gradbeništva, tiska in papirja, elektrotehnike, računalništva, strojništva, rudarstva.

Na ravni vsebine, jezika kot tudi vizualnega gradiva ostaja projekt v okvirih spolnega binarizma ('moški' – 'ženski' poklici). V vizualnem gradivu na brošurah so ženske in moški zastopani v enakem številu, pri čemer sta predstavljeni dve ženski v poklicih s področja tehnike, dva moška pa v poklicih predšolske vzgoje in nege starejših. Poleg spola je prisoten tudi družbeni označevalec starost, pri čemer je pri moških relativna homogenost, saj sta oba moška mlada, medtem ko je pri ženskah večja heterogenost, saj prikazuje mlajšo žensko in žensko v srednjih letih. V vizualni reprezentaciji poklicev je zaznana nekoherentnost, ker je pri obeh ženskah pripisana njuna predstavitev z imenom in priimkom, s čimer izvemo, da gre za javnosti poznani osebi, hkrati pa ne izvemo nič o njunih poklicih ali o njunih razmišljanjih o poklicu, ki ga opravljata. To bi bilo iz vidika spodbujanja deklet za odločanje za te poklice lahko pomembna informacija. Pri obeh moških pa je zapisana njuna misel glede opravljanja poklica, ne izvemo pa, kdo sta. Poleg tega je poklic vzgojitelja zopet reprezentiran prek igre z otroki, izvemo pa zgolj podatek o številčno zelo majhnem deležu vzgojiteljev v Sloveniji. Pri skrbi za starejše mlad moški poudari organizacijske, tehnične sposobnosti in kompetence ter strokovno znanje, ki je potrebno za opravljanje poklica, medtem ko je etika skrbi za druge popolnoma odsotna.

DVD Moja soseska – predstavitev poklica vzgojitelj predšolskih otrok

DVD Moja soseska je nastal leta 2007 v okviru projekta Zavod 23 in Zavod Moja soseska. Projekt je sofinancirala Evropska Unija v okviru Programa pobude Skupnosti Interreg IIIA Sosedskega programa Slovenija-Madžarska-Hrvaška.

Na DVD-ju Moja soseska so predstavljeni naslednji poklici: turistični animator, voznik, kuhar, mizar, tehnik mehatronike, kontrolor zračnega prostora, vzgojitelj predšolskih otrok, inženir informatike, inženir ekološkega kmetijstva, fizioterapevt, inženir elektrotehnike, inženir gradbeništva in inženir strojništva. Vsaka predstavitev poklica vsebuje predstavitevni film, kratek opis poklica in sistem izobraževanja, možnosti zaposlovanja ter dodatne informacije.

moške – vzgojitelje in pomočnike pri različnih opravilih (npr. hranjenje otrok, igra, uspavanje/tolažba, ipd.), s čimer bi vzpostavili razmerje med moškimi in skrbstvenim delom.

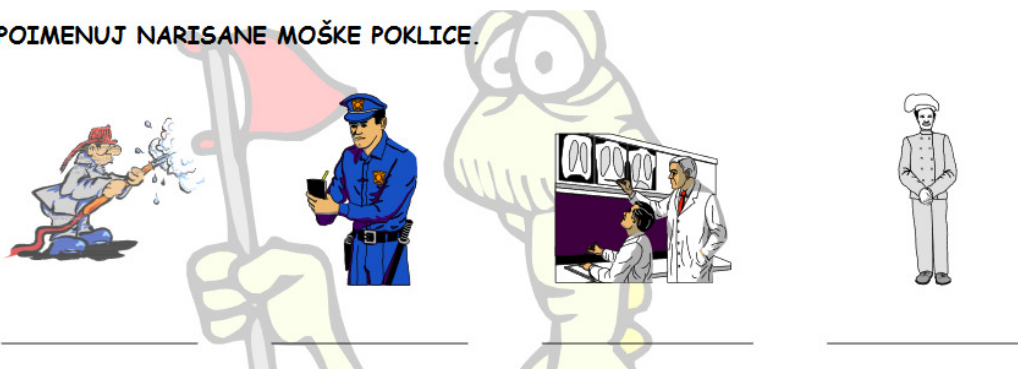
Spletna stran zasebnega podjetja www.otroci.org – primer učnega lista o poklicih

Spletna stran www.otroci.org je namenjena staršem, učencem in učenkam, učiteljem ter učiteljicam osnovne šole. Spletno stran upravlja zasebno podjetje, ki z oglaševanjem različnih ponudnikov (npr. za učenje tujih jezikov za otroke, ponudba športne obutve, ipd.), kot je zapisano, omogoča brezplačne vsebine. Na spletni strani so dostopni učni listi in različne vsebine za predšolske otroke in učence ter učenke vseh razredov osnovnih šol ter spletna trgovina. Učni listi za različne predmete vseh 9 razredov osnovne šole so dostopni brezplačno, medtem ko so dodatni učni listi na voljo v spletni trgovini.

Za namen analize smo izbrali učni list za predmet slovenščina v 4. razredu osnovne šole z naslovom Poklici. Na učnem listu so tri naloge:

- V prvi nalogi so predstavljene ilustracije štirih poklicev gasilca, policista, zdravnika in kuharja. Vprašanje pa se glasi: »Poimenuj narisane moške poklice«. Pod vsako ilustracijo je prostor, kamor učenec oz. učenka vpiše odgovor.

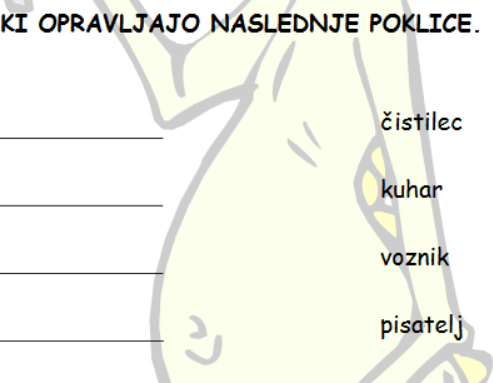
1. POIMENUJ NARISANE MOŠKE POKLICE.

Vir: Učni list za predmet slovenščina v 4. razredu osnovne šole z naslovom Poklici. Dostopno prek: https://www.otroci.org/4r9/Poklici_1.1.pdf.

- V drugi nalogi z vprašanjem: »Poimenuj ženske, ki opravljajo naslednje poklice« je najprej zapisan poklic v moški slovnični obliki (trгоvec, pesnik, frizer, učitelj, čistilec, kuhar, voznik, pisatelj), naloga pa je, da učenec oz. učenka zraven pripiše žensko slovnično obliko.

2. POIMENUJ ŽENSKE, KI OPRAVLJAJO NASLEDNJE POKLICE.

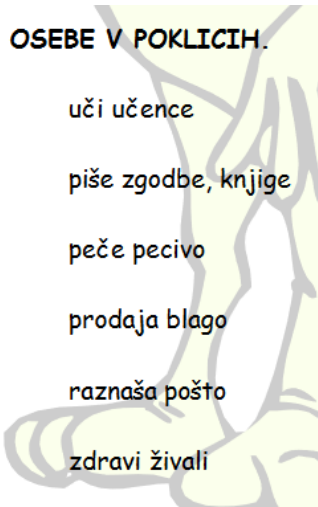

trгоvec	_____	čistilec	_____
pesnik	_____	kuhar	_____
frizer	_____	voznik	_____
učitelj	_____	pisatelj	_____

Vir: Učni list za predmet slovenščina v 4. razredu osnovne šole z naslovom Poklici. Dostopno prek: https://www.otroci.org/4r9/Poklici_1.1.pdf.

- V tretji nalogi je naloga, da učenec oz. učenka poveže poklic in delo, ki ga oseba v tem poklicu opravlja (npr. učitelj – uči učence, itn.).

3. POVEŽI, KAJ OPRAVLJAJO OSEBE V POKLICIH.

pismonoša	uči učence
veterinar	piše zgodbe, knjige
učitelj	peče pecivo
pek	prodaja blago
trгоvec	raznaša pošto
pisatelj	zdravi živali

Vir: Učni list za predmet slovenščina v 4. razredu osnovne šole z naslovom Poklici. Dostopno prek: https://www.otroci.org/4r9/Poklici_1.1.pdf.

Učni list na stereotipen način deli poklice na 'ženske' in 'moške' poklice. Prva naloga neposredno sporoča, da so policist, gasilec, zdravnik in kuhar 'moški' poklici. V drugi nalogi 'poimenuj ženske, ki opravljajo te poklice' zopet omogoča interpretacijo, da so navedeni poklici tisti, kjer je žensk številčno malo oz. niso uveljavljene v teh poklicih. Bolj primeren bi bil zapis, da učenke in učenci navedejo žensko slovnično obliko teh poklicev. Medtem ko so pri tretji nalogi vsi zapisi poklicev zopet v moški slovnični obliki.

Na ravni jezika so vsi poklici zapisani v moški slovnični obliki v vseh treh nalogah, na vizualni ravni ilustracije štirih poklicev predstavljajo moški. Reprezentacija poklicev bi bila bistveno drugačna, če bi ilustracije vključevale tudi ženske like, hkrati bi bila potrebna tudi preformulacija vprašanj. Pri ilustracijah so uporabljene stereotipne značilnosti: aktivnost, moč, nadzor, ki z izjemo ilustracije kuharja prikazujejo opravljanje poklica skozi aktivnost, kjer gasilec drži cev, policist zapisuje in zdravnik (starejši, sivolas) proučuje rentgensko sliko ob mlajšemu kolegu – zdravniku.

Moški so povezani s poklici, ki so neposredno povezani z močjo, nadzorom, aktivnostjo – z uspoljenimi značilnostmi. Ženske so v tem učnem listu predstavljene kot stranske akterke v poklicih, ki so tradicionalno predstavljeni kot poklici, v katerih so uveljavljeni moški (zlasti prva naloga).

Ključne ugotovitve in priporočila

Gradiv o poklicni orientaciji, ki bi neposredno naslavljal fante in jih spodbujala za odločanje za skrbstvene poklice v Sloveniji ni. V analizi gradiv smo se osredotočili na tri vire, ki so reprezentativni za Slovenijo in so nastali v okviru javnih institucij, ministrstev in interesnih združenj. Analizirana gradiva vključujejo publikacijo Dan za punce, spletni portal Moja izbira in priročnik za strokovne delavce in delavke v zaključnih razredih osnovne šole. Poleg tega smo v analizo vključili tudi tri gradiva, ki so pomembna na lokalni ravni in predstavljajo manjše projekte, kot so Tkalnica poklicev za fante = punce in DVD Moja soseska ter spletna stran zasebnega podjetja z učnimi pripomočki.

V analiziranih gradivih smo ugotovili, da vizualizacija poklicev in lastnosti, ki naj bi jih imele osebe, ki določen poklic opravljajo, pogosto reproducirajo obstoječe spolne stereotipe in z njimi povezana poklicna delovanja (npr. skrb za otroke – vzgojiteljica v vrtcu; moč, nadzor, dinamičnost – zdravnik). Ugotovili smo nekoherentnosti med vsebino, jezikom in vizualnim gradivom. Na ravni jezika prevladuje uporaba moške slovnične oblike, ki prevzame funkcijo spolno nevtralne oblike, kar deluje predvsem zelo umetno in iz vidika enakosti spolov ter spodbujanja mladih k odločanju za poklic deluje prej odbijajoče, če niso naslovljeni. Izjema je zgolj publikacija Dan za punce, ki neposredno nagovarja dekleta in je pisana v ženski slovnični obliki. Vizualizacija poklicev s področja predšolske vzgoje, na primer, je uspoljena, saj so v vseh video predstavitev reprezentirane izključno ženske vzgojiteljice, pri katerih so izpostavljene spolno zaznamovane osebnostne lastnosti sočutnosti, empatije, komunikativnosti ter odnosnosti v povezavi z materinskostjo. Medtem ko je v vizualnem gradivu, ki prikazuje moške v vlogi pomočnikov vzgojiteljic v vrtcu, popolnoma odsoten odnosni, emotivni ter rutinski vidik skrbstvenega dela, izpostavljen pa je zabavni del tega poklica - igra z otroki. Pri negi starejših je pri moških prav tako odsoten ta odnosni vidik, izpostavljeni pa so tehnični, organizacijski in strokovni vidiki opravljanja tega poklica. Zdi se, da so feminizirani poklici, kot sta področje predšolske vzgoje in skrbi za starejše, predstavljeni na evfemističen način s tem, da se izpostavlja samo določene vidike opravljanja teh poklicev, medtem ko so drugi vidiki, predvsem skrbstveni, negovalni, odsotni.

V predstavitev poklicev, ki želijo spodbuditi, npr. ženske za poklice na področju tehnike, naravoslovja, in računalništva, ter fantov na področju skrbi in nege, je povsod izpostavljeno, da so ti poklici perspektivni, saj se v prihodnje pričakuje povečane potrebe po zaposlovanju. Vendar pa gradiva s predstavitami poklicev delujejo predvsem deskriptivno ter oddaljeno od realne družbene situacije. Dejansko iz samih predstavitev ne izvemo dovolj o tem, kako opravljanje določenega poklica sploh zgleda v praksi (npr. ni video predstavitve poklica oskrbovalec in negovalec na domu), premalo je informacij o pogojih zaposlovanja, o možnostih usklajevanja opravljanja določenega poklica in zasebnega življenja, ipd.

Učinkovit pristop o poklicni orientaciji bi moral najprej nagovarjati dekleta in fante sočasno z izogibanjem spolno nevtralne rabe jezika ter vizualizacijo obojih, deklet in fantov v vseh poklicih. Pri

razmerju moški – skrbstveno delo bi bilo z vizualizacijo potrebno izpostaviti različne vidike skrbstvenega dela, od manj prijetnih, rutinskih do bolj prijetnih in zabavnih. Hkrati bi bilo potrebno izpostaviti, da so izkušnje, znanje, kompetence iz skrbstvenih poklicev pomembne tudi za posameznike v njihovih zasebnih življenjih. Prav tako bi ta vidik uporabnosti znanj in kompetenc v zasebnem življenju lahko uporabili v splošnem pri predstavitvi poklicev. Nasploh pa bi bilo potrebno pri vseh skrbstvenih poklicih izpostaviti njihov pomen za celotno družbo.

6. Obstoječe nacionalne študije o moških v skrbstvenih poklicih

Sistematičnih raziskav o moških v skrbstvenih poklicih v Sloveniji ni; posamičnih manjših študij je malo in so začele nastajati predvsem v zadnjih nekaj letih.

HRŽENJAK, Majda. Negotiating masculinity in informal paid care work. *Revue internationale de sociologie*, ISSN 0390-6701, 2013, vol. 23, št. 2, str. 346-362.

Teoretizacija neformalnih skrbstvenih trgov je v perspektivi globalnih verig skrbi osredotočena na feminizacijo in rasializacijo področja. Nekatere aktualne raziskave vključujejo tudi moške migrante, medtem ko vključevanje moških nemigrantov v to področje dela ostaja spregledano. Na podlagi analize etnografskih podatkov članek analizira, kako se moški neformalni skrbstveni delavci na področju varstva otrok in nege starejših v Sloveniji soočajo s feminizacijo in rasializacijo tega področja dela. Avtorica v članku ugotavlja, da moški uporabljajo argument profesionalizacije in vizijo skrbstvenega podjetništva, da bi se distancirali od feminizacije in rasializacije tega področja dela. Vključevanje moških nemigrantov v neformalne skrbstvene ekonomije lahko tako prispeva k spolnim in rasnim hierarhijam, ki prevladujejo v neformalnem skrbstvenem delu. Po drugi strani pa etnografsko gradivo pokaže, da je neformalni skrbstveni trg področje vzpostavljanja alternativnih modelov moškosti, ki se upirajo hegemonim, stereotipnim in rasializiranim konstrukcijam moškosti.

KANJUO MRČELA, ALEKSANDRA, REVINŠEK, JASMINA (2017): Moški, ki opravljajo »žensko delo«: Počasna defeminizacija vzgojiteljskega dela. V: Hrženjak, Majda (ur.) (2017): Prvi spol: kritične študije moških in moškosti. Časopis za kritiko znanosti, 2017, str. 171 – 188.

REVINŠEK, JASMINA (2015): Moški v feminiziranem poklicu v predšolski vzgoji. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.

Med novejšimi raziskavami Kanjuo Mrčela in Revinšek (2017) v prispevku z naslovom Moški, ki opravljajo »žensko delo«: Počasna defeminizacija vzgojiteljskega dela predstavljata izsledke novejšega empiričnega raziskovanja v Sloveniji (stoene ankete med starši otrok, ki obiskujejo vrtce in 68 devetošolci ter 18 intervjujev med vzgojiteljicami, vzgojitelji in vodji vrtcev). V Sloveniji je delež moških, ki so zaposleni na delovnem mestu vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja predšolskih otrok v šolskem letu 2015/2016 znašal 2,35 %, je pa delež v prejšnjih letih ves čas rahlo naraščal (od 1,25 % leta 2006). Moški, ki so zaposleni v netipičnih poklicih, ki opravljajo feminizirano delo, so v

zapletenem položaju – v še vedno androarhalni družbi so pripadniki dominantnega spola, a opravljajo delo oziroma poklic, ki ga, ker je feminiziran, družba vrednoti nizko. Po eni strani se zaradi tega soočajo z obtožbami, da niso »pravi moški«, vendar po drugi strani kot maloštevilni moški med ženskami uživajo tudi prednosti. V raziskavi, opravljeni v okviru dela za magistrsko nalogo »Moški v feminiziranem poklicu v predšolski vzgoji« (Revinšek, 2015), sta v središče postavljeni dve vprašanji: kako so sprejeti moški vzgojitelji v slovenskih vrtcih in kako se počutijo v izrazito feminiziranem poklicu. Raziskava je bila opravljena spomladi 2014 v slovenskih javnih vrtcih. Na osnovi stoene ankete med starši v štirih vrtcih (73 mater in 28 očetov) in 18 intervjujev z vzgojitelji, vzgojiteljicami in vodji vrtcev, zaključki pokažejo, da obstaja pozitiven odnos staršev, vzgojiteljic in vodij do zaposlovanja moških vzgojiteljev. Nekaj več kot polovica anketiranih staršev (55 %) je do sedaj imelo izkušnjo z moškim vzgojiteljem. Velika večina staršev (83 %) meni, da je vzgojiteljev v slovenskih vrtcih premalo. Tako odgovarja več mater (89 %) kot očetov (64 %). Večina staršev (70 %) bi za svojega otroka izbrala spolno mešan vzgojiteljski par, medtem ko bi samo 10 % staršev izbralo dve vzgojiteljici in še to le tisti, ki nimajo izkušenj z moškimi vzgojitelji. Nihče od vprašanih ni izbral vzgojiteljskega para dveh vzgojiteljev, za petino staršev pa spol vzgojiteljev ni pomemben. Mladi fantje za skrbstvene poklice niso zainteresirani, ker menijo, da so za njih primernejše ženske. Na osnovi opravljene analize ocenjujeta, kakšne so možnosti defeminizacije vzgojiteljskega poklica, na osnovi katerih argumentov se defeminizacija dogaja in kakšne spodbude bi prispevale k večji prisotnosti moških v izobraževanju in zaposlovanju v predšolski vzgoji.

VLAŠIĆ, SABINA (2010): Moški in zaposlovanje v predšolski vzgoji. Uprava VII (4): 143–167.

Sabina Vlašić (2010) je v raziskavi ugotovila, da si večina staršev želi prisotnosti moških vzgojiteljev in da bi, če bi lahko izbirali, izbrali spolno mešan vzgojiteljski par, ali pa jim spol vzgojitelja ni pomemben. Izvedla je anketo med 114 zaposlenimi v vrtcih in uporabniki storitev. Rezultati so pokazali, da se je 94,2 % anketiranih strinjalo, da bi večja prisotnost moških vzgojiteljev pozitivno vplivala na vzgojo otrok. Tudi če bi starši imeli možnost izbire, za kakšen vzgojiteljski par bi se odločili, jih je kar 57,7% menilo, da bi se odločili za mešani vzgojiteljski par, 13,5% je popolnoma vseeno, katerega spola je vzgojiteljski par, nihče pa se ni odločil za par dveh moških vzgojiteljev. Največ anketiranih staršev (46 %) meni, da je glavni razlog za nizek delež moških v vzgojiteljskem poklicu premalo spodbud za mlade fante, ki se odločajo za poklicno pot, da bi se usposobili za vzgojiteljsko delo. Temu sledijo naslednji razlogi: ker poklic ni dovolj cenjen (17 %); ker si starši bolj želijo vzgojiteljice kot vzgojitelje (15 %); ker je to delo premalo plačano (11 %); ker je to ženski poklic (6 %); in ker moški vzgojitelji niso pravi moški (4 %).

KANJUO MRČELA, ALEKSANDRA (2015): Gender Segregation in the Labour Market and Education in Slovenia. Ljubljana: FDV.

Avtorica se osredotoči na problem spolne segregacije na trgu dela in predstavi projekte, ki naslavlajo to področje. Zmanjšanje spolne segregacije na trgu dela je eden od ciljev javnih politik v Sloveniji, kar je bilo predvideno v nacionalnih programih razvoja trga dela in zaposlovanja od leta 2001 naprej. Vladni dokumenti navajajo dvojno strategijo: načelo enakih možnosti kot horizontalni ukrep v vseh

programih in politikah ter obravnavanje žensk kot posebne ciljne skupine, da se zmanjšata spolna segregacija spolov in spolna plačna vrzel. Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje 2005-2013 in Periodični načrti za izvajanje nacionalnega programa opredelijo naloge in aktivnosti za doseganje ciljev, ki jih določa nacionalna politika (kot tudi financiranje, odgovorne akterje, časovni okvir in pričakovane rezultate) za odpravo spolne segregacije. Zmanjšanje vertikalne in horizontalne segregacije ter zmanjšanje spolne plačne vrzeli sta navedeni kot eden od štirih ciljev enakih možnosti moških in žensk pri zaposlovanju in delu, opredeljenih v Resoluciji. V okviru tega cilja so bili med predvideni ukrepi tudi za spodbujanje žensk in moških pri vključevanju v izobraževanje in usposabljanje ter iskanje zaposlitve na tistih področjih, kjer so ženske ali moški premalo zastopani.

O vprašanjih spolne segregacije na področju zaposlovanja in izobraževanja se je začelo javno razpravljati v Sloveniji na podlagi izsledkov predhodnih raziskav v okviru ženskih študij na slovenskih univerzah in dejavnosti nacionalnih mehanizmov enakosti spolov (v zadnjem desetletju predvsem Urada za enake možnosti in kasnejšega Sektorja za enake možnosti na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti); kot so razprave in delavnice, povezane s spolno segregacijo (npr. Ženske na trgu dela: statistika in dejstva, Ženske v znanosti in raziskavah, Odprava spolnih stereotipov: Misija (ne)mogoče?). Spolno segregacijo so občasno pokrivali mediji, zlasti z navajanjem podatkov o zaposlenosti žensk (npr. ob 8. marcu, mednarodnem dnevu žensk). V okviru projekta "Dan za punce" so bile letno organizirane delavnice, seminarji in predstavitve "tipično moških" poklicev za dekleta. Projekt "Dan za punce" je potekal v sodelovanju dveh ministrstev in organizacije delodajalcev, z namenom, da dekletom omogočijo ustrezne informacije pri odločanju o poklicni poti. Na ta dan so podjetja dekletom v zadnjih treh razredih osnovne šole odprla svoja vrata ter ponudila vodene ogleda in pripravila predstavitve o naravoslovnih in tehničnih poklicih.

7. Zaključek

V Sloveniji je v okviru politik enakosti spolov spolna izobraževalna, poklicna in sektorska segregacija prepoznana kot problem in umeščena v resolucije, strategije ter akcijske načrte o enakosti spolov. Vendar politike naslavlja izključno dekleta in njihovo udeležbo predvsem v novih, visokokvalificiranih poklicih povezanih z novimi tehnologijami. Kljub visoki spolni segregaciji v socialno-varstvenem, zdravstvenem in izobraževalnem sektorju, kjer je približno 80% vse zaposlenih žensk, odsotnost moških na teh področjih ni prepoznana kot problem. Posamezni nizko kvalificirani skrbstveni poklici, med katerimi bi v Sloveniji kot izrazito problematična z vidika spolne segregacije izpostavili socialno oskrbo na domu, vzgojiteljstvo v vrtcih in nego, so feminizirani tudi več kot 95 %. Izrazito feminizirani so tudi skrbstveni poklici z univerzitetno izobrazbo, kot so diplomirana socialna delavka, diplomirana medicinska sestra, učiteljica razrednega pouka v osnovnih šolah, vendar delež moških v teh poklicih postopno narašča.

Pomembno je izpostaviti, da se ti poklici izvajajo predvsem v javnem sektorju in v Sloveniji trenutno niso definirani kot deficitarni poklici. Razlog za to so predvsem varčevalne politike krčenja javnega sektorja, ki omejuje zaposlovanje v javnem sektorju. Brezposelnost žensk je v Sloveniji konstantno (z izjemo dveh let med gospodarsko krizo) višja od brezposelnosti moških, zato odpiranje skrbstvenih

zaposlitev za moške lahko sproža pomisleke, da bodo ženske zaradi tega prikrajšane v njim dostopnih zaposlitvah.

Po podatkih Zavoda za zaposlovanje delodajalci v letu 2017 najpogosteje iščejo delavce za naslednjih 10 poklicev:

- delavci za preprosta dela v predelovalnih dejavnostih,
- vozniki težkih tovornjakov in vlačilcev,
- prodajalci,
- varilci,
- orodjarji,
- čistilci,
- strežniki in gospodinjske pomočniki,
- zidarji,
- varnostniki,
- komercialne zastopniki za prodajo
- kuharji.

Medtem ko so strežniki in gospodinjski pomočniki na sedmem mestu, so strokovni delavci za zdravstveno nego na 19. mestu in vzgojitelji ter pomočniki vzgojiteljev v vrtcih na 16. mestu deficitarnih poklicev.⁹

Vendar je potrebno izpostaviti, da Slovenija močno zaostaja za povprečjem EU po deležu zaposlenih v socialnem varstvu, kjer pri številu zaposlenih na 100.000 prebivalcev dosega le 42 % povprečja EU. V Sloveniji je 772 zaposlenih v socialnem varstvu na 100.000 prebivalcev, v EU je v povprečju 1851 zaposlenih v socialnem varstvu na 100.000 prebivalcev¹⁰. Hkrati pa je Slovenija ena najhitreje starajočih se družb v EU, kar pomeni, da povpraševanje po storitvah socialne oskrbe in nege izrazito narašča, zato je mogoče pričakovati velik porast možnosti zaposlovanja v teh poklicih. V projektu BiC se v Sloveniji nameravamo osredotočiti na nižje kvalificirane skrbstvene poklice, ker predpostavljamo, da povzroča spolna segregacija na teh področjih izrazito negativne družbene učinke za ženske: ta področja so deležna najnižjih dohodkov, ki pogosto ne dosegajo niti minimalne plače, kar vodi v feminizacijo revščine, hkrati pa se delovni pogoji slabšajo, povečuje se nadobremenjevanje in ti poklici ostajajo družbeno nizko vrednoteni; vse to je posledica povezovanja tega dela s tradicionalno ženskim nekvalificiranim neplačanim delom v družini. Ob predpostavki naraščanja družbenih potreb po teh poklicih, se nam zdi pomembno vanje pritegniti moške in tako posredno razgrajevati stereotipe, da je skrbstveno, vzgojno in negovalno delo tradicionalno žensko delo; omogočiti moškim, da tudi oni razvijajo svoje skrbstvene kapacitete; ter povečati javno prepoznavnost in strateško moč teh poklicev.

Poklicno svetovanje otrokom pri odločanju za nadaljevanje šolanja je v Sloveniji sistemsko umeščeno v osnovnošolsko izobraževanje. Otroci in starši so sistematično informirani in deležni pogovorov s šolskimi svetovalci in svetovalkami; otroci izpolnjujejo teste o svojih osebnostnih značilnostih, vrlinah

⁹ <http://www.24ur.com/novice/slovenija/to-so-poklici-ki-jih-bodo-iskali-v-prvi-polovici leta-2017.html>

¹⁰ Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP68>.

in interesih; organizirani so informativni dnevi v srednjih šolah; svetovalna služba vodi starše in otroke skozi postopek vpisa v srednje šole; starši in otroci lahko sami poiščejo dodatno svetovanje bodisi osebno bodisi preko spleta na Zavodu za zaposlovanje in CIPS (strateški partner v BiC). Ta sistem je mogoče oceniti kot pomanjkljiv predvsem z vidika predstavitve poklicev otrokom in spolne nevtralnosti sistema. Predstavitev poklicev ni sistematično umeščena v kurikulum, pač pa je v veliki meri odvisna od posamezne šole ter od posameznih svetovalnih delavk_cev in učiteljev_ic. Analizirano informativno gradivo o poklicih kaže, da stereotipi o moških in ženskih poklicih v osnovnošolskem sistemu niso sistematično naslovljeni in problematizirani. Spolni stereotipi o primernih poklicih za fante in dekleta so obravnavani izključno v kontekstu usmerjanja deklet v maskulinizirane tehnične in naravoslovne poklice, vse bolj tudi v nizko kvalificirane deficitarne tehnične poklice. Spolno stereotipna poklicna izbira fantov in področje spolne segregacije skrbstvenih del ostajajo za zdaj neprepoznana tema (z izjemo enega kratkotrajnega projekta v letu 2016, ki je med drugim mimogrede naslavljal tudi fante v skrbstvenih delih). Projekt BiC se tako umešča še na povsem prazen in neobdelan teren ter odpira problem, ki je v slovenski družbi povsem neprepoznaven, kar za projektno skupino pomeni dodaten izziv.

Vse to pa pomeni, da v Sloveniji potrebujemo tako spolno občutljiva informativna gradiva o skrbstvenih poklicih za osnovnošolce (npr. filmi, zloženke), kot tudi izobraževanja o pomenu in načinih obravnave skrbstvenih poklicev za fante za šolsko svetovalno službo in vse deležnike, ki so vpeti v sistem poklicne orientacije v osnovni šoli (svetovalci na Zavodu za zaposlovanje in CIPS). Predvidevamo, da bomo s projektom BiC lahko naslovili obe področji: s projektnimi aktivnostmi bomo ciljali na svetovalne službe, za njih organizirali izobraževanja in diseminirali priročnik; prav tako bi si želeli nasloviti otroke/fante (razmišljamo o bodisi plakatni akciji, umetniškem natečaju ali You Tube filmu), da bi v svoji izbiri poklicnega izobraževanja razmislili tudi o skrbstvenih poklicih (konkretno: vzgojitelj v vrtcih, negovalec, socialni oskrbovalec). Z diseminacijo projekta (organiziranjem nacionalnega posveta in vključevanjem širših deležnikov) želimo doseči, da bi oblikovalci politik tako na nacionalni ravni kot v lokalnih skupnostih v prihodnje akcijske načrte za enakost spolov vključili tudi spolno desegregacijo izobraževalnih in poklicnih poti za fante in za skrbstveno področje.

Dosedanje, sicer zelo maloštevilne študije vključevanja moških/fantov v skrbstvene poklice kažejo, da, kjer se moški vključujejo v poklic, npr. vzgojitelja v vrtcu ali negovalca, se to dogaja na spolno esencializiran/stereotipen/binaren način. Moški naj bi tako komplementarno dopolnjevali ženske v teh poklicih (z večjo avtoriteto in fizično močjo, boljšimi organizacijskimi in tehničnimi spretnostmi ipd.). Ker gre pri tem za reprodukcijo spolnih stereotipov, ki lahko dejansko še poslabša neenakost spolov v skrbstvenem sektorju, ocenjujemo, da je pri oblikovanju gradiv za svetovalne službe izjemnega pomena dekonstruirati in presegati to strategijo naslavljanja moških v skrbstvenih poklicih.

8. Viri

Antončič, Ana (ur.) (2011): Statistični letopis Republike Slovenije 2011. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za statistiko.

Antončič, Ana (ur.) (2001): Statistični letopis Republike Slovenije 2001. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za statistiko.

Antončič, Ana (ur.) (1991): Statistični letopis Republike Slovenije 1991: letnik XXX. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za statistiko.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound) (2007): European Quality of Life Survey. Dostopno prek: <https://www.eurofound.europa.eu/european-quality-of-life-survey-2007>.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Eurofound) (2012): European Quality of Life Survey. Dostopno prek: <https://www.eurofound.europa.eu/surveys/european-quality-of-life-surveys/european-quality-of-life-survey-2012>.

Fundacija Prizma (2016): Tkalnica poklicev za fante = punce. Dostopno prek: <http://www.fundacija-prizma.si/index.php/en/novice/2-staticni-prispevki/330-tkalnica-poklicev-za-fante-punce>.

Hlebec, Valentina, Mateja, Nagode and Maša, Hrast Filipovič (2014): Kakovost socialne oskrbe na domu: vrednotenje, podatki in priporočila. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hrženjak, Majda (2013): Negotiating masculinity in informal paid care work. *Revue internationale de sociologie*, 23(2): 346-362.

Hrženjak, Majda (2016): Primerjava sistemov skrbi za otroke in starejše v Sloveniji v kontekstu politik defamilizacije in refamilizacije. *Teorija in praksa* 53/6: 1484-1501.

Hrženjak, Majda (2018): Nega in pomoč na domu med državo, trgom in družino. V procesu objave.

Kanjua Mrčela, Aleksandra (2015): Gender Segregation in the Labour Market and Education in Slovenia. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kanjua Mrčela, Aleksandra, Samo Uhan, Slavko Kurdija, Jasna Mikić, Tina Vovk (2016): Dostopnost trga dela za ženske in moške. Končno poročilo. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/enake_mozno_sti/RaziskavaTrgDela.pdf.

Kanjua Mrčela, Aleksandra and Jasmina Revinšek (2017): Moški, ki opravljajo »žensko delo«: Počasna defeminizacija vzgojiteljskega dela. V Majda Hrženjak (ur.), Prvi spol: kritične študije moških in moškosti. *Časopis za kritiko znanosti*, 2017: 171 – 188.

Lebar, Lea, Ramović, Sanel, Vidrih, Nejc and Mateja Nagode (2017): Izvajanje pomoči na domu. Analiza stanja v letu 2016. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Ministrstvo za javno upravo: Veljavna plačna lestvica. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/si/delovna_podrocja/place_v_javnem_sektorju/veljavna_placna_levstevica/.

Moja izbira. Dostopno prek: www.mojazibira.si.

Predlog Resolucija o družinski politiki 2018 – 2028. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/druzina/RDP_-_predlog_za_JR.pdf.

Pregelj Arčon, Branka and Nataša Skrt Leban (2000): Poklicna orientacija v 7. in 8. razredu osnovne šole. Priročnik za strokovne delavce. Nova Gorica: Educa.

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013–2020. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=NACP68>.

Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 (ReNPEMŽM15–2). Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO108>.

Revinšek, Jasmina (2015): Moški v feminiziranem poklicu v predšolski vzgoji. Magistrska naloga (mentorica A. Kanjuo Mrčela). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Robnik, Sonja (ur.) (2016): Enakost spolov – (še) nedokončana zgodba. Pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1991 – 2016. Ljubljana: Sektor za enake možnosti, Ministrstvo za delo, družino, zaposlovanje in enake možnosti.

Vlašić, Sabina (2010): Moški in zaposlovanje v predšolski vzgoji. Uprava VII (4): 143–167.

Vrabič Kek, Brigita, Šter, Darja, Žnidaršič, Tina (2016): Kako sva si različna. Ženske in moški od otroštva do starosti. Statistični urad RS. Ljubljana. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/publikacije>.

OECD report 2017: What kind of careers in science do 15-year-old boys and girls expect for themselves? PISA In Focus 2017/69 (Februar 2017). Dostopno prek: http://www.oecd-ilibrary.org/education/what-kind-of-careers-in-science-do-15-year-old-boys-and-girls-expect-for-themselves_76e7442c-en.

Smolej Jež, Simona, Nagode, Mateja, Jacović, Anita and Davor Dominkuš (2016): Analiza kadra v dolgotrajni oskrbi. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Smolej Jež, Simona and Mateja Nagode (2016): Spremljanje programov osebne asistence - analiza izvajanja programov v letu 2015. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Statistični urad Republike Slovenije (2017): Povprečna bruto plača za junij 2017 za 0,7% nižja od povprečne bruto plače za maj 2017. Dostopno prek: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6862>.

Statistični urad Republike Slovenije (2016): STATOPIS – Statistični letopis za 2016. Accessible at: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/5741>.

Učni list o poklicih. Dostopno prek: www.otroci.org.

Ule Nastran, Mirjana, Potočnik, Vinko, Lukšič, Igor, Kovač, Bogomir, Svetlik, Ivan in Dušan Plut (2001): Državlјanska vzgoja in etika. Učbenik za 8. razred. Ljubljana: I2 družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d.o.o..

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih, Uradni list RS, 26/14 in 90/15.

Zavod Moja soseska in Zavod 23 (2007): Moja soseska. Predstavitev poklicev. DVD.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Dostopno prek: <https://www.ess.gov.si/izobrazevanja/izobrazevanje?cid=885&ro=&a=0>;
https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=600&Filter=;
https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=599&Filter=.

Združenje delodajalcev Slovenije - ZDS (2014): Dan za punce. Ljubljana: Združenje delodajalcev Slovenije.

Železnik, Danica, Brložnik, Magda, Buček Hajdarević, Irena, Dolinšek, Mojca, Filej, Bojana, Istenič, Božena, Kernič, Petra, Kos Grabnar, Erna, Leskovic, Ljiljana, Njenjić, Gordana, Popovič, Stanka and Marija Verbič (2008): Poklicne aktivnosti in kompetence v zdravstveni in babiški negi. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije – Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije. Accessible at: https://www.zbornica-zveza.si/sites/defaultfiles/doc_attachments/poklicne_aktivnosti_in_kompetence08_0.pdf.